

JURIDISK FORENINGENS AARBOG

FOR
VINTEREN 1908-1909

TRYKT SOM MANUSKRIFT
TIL BRUG FOR FORENINGENS MEDLEMMER

KØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKÆR)

1909

Møderne er refererede af cand. juris A. *Faurschou*.

Mandag den 26de Oktober afholdtes Foreningens ordinære Generalforsamling.

Til Dirigent valgtes Overretssagfører *Michael Carlsen*.

Overretssagfører *David* aflagde paa Bestyrelsens Vegne Beretning. Medlemsantallet, der i September f. A. havde været 340, havde i Aarets Løb været oppe paa 347 for i April at ende med 343.

Der havde i Aarets Løb været afholdt 6 Møder; de paa disse holdte, Foredrag var følgende:

Overretssagfører *C. Th. Zahle*: Om Husmandslovgivning.

Politiinspektør *Goll*: Om uægte Børns Retsstilling.

Professor Dr. phil. *Finnur Jonsson*: Den islandske Opfattelse af det statsretslige Forhold til Danmark.

Overretssagfører *David*: Banker ctr. Foliohaver.

Overretsassessor Dr. juris *Ussing*: Om Beværterlovsforslaget.

Cand. juris *A. Borgen*: Om tvende Personers Ret over samme Livsforsikring.

Regnskabet balancerede med 3800 Kr. 38 Øre. Regnskabsaaret begyndte med en Beholdning paa 1013 Kr. 27 Øre og endte med en Beholdning af 1731 Kr. 66 Øre. Regnskabet var revideret af Foreningens Revisor, Overretssagfører *Bentzen*.

Overretssagfører *David* gav derefter Meddelelse om, at Foreningens mangeaarige Bud havde anmodet om en Forhøjelse af det Vederlag, der ydedes ham for at opkræve Kontingent hos Medlemmerne; han havde hidtil faaet 5 Øre af hver Krone. Da Bestyrelsen gerne vilde imødekomme Anmodningen og paa den anden Side nødig saa denne Udgiftspost forøget, havde man besluttet at opkræve Kontingentet 4 Gange aarlig med 2 Kr. pr. Gang, i Stedet for som hidtil 8 Gange med 1 Kr. pr. Gang.

Bestyrelsen vilde i Fremtiden se sig nødsaget til at erstatte det kolde Bord, som hidtil var ydet Medlemmerne efter Foredragene, med en varm Ret og Smør og Ost. Grunden til denne gennemgribende Forandring var den, at Foreningens Vært havde erklæret, at han fremtidig maatte forhøje Prisen for det kolde Bord fra 2 Kr. til 3 Kr. pro persona. Denne forøgede Udgift kunde Foreningen med dens nuværende Indtægter ikke bære, og Bestyrelsen havde derfor, da det ved Forespørgsler havde vist sig, at det kolde Bord overalt var i stærk Stigning, besluttet foreløbig at opgive det og erstatte det med den varme Ret, der stadig kunde faas for 2 Kr. Bestyrelsen nærrede det Haab, at Medlemmerne vilde bifalde dette Skridt, som den maatte betragte som ganske nødvendig af Hensyn til den økonomiske Status.

Der gaves Decharge for Regnskabet.

Overretssagfører *David* gav derefter Meddelelse om, at Overretsassessor *Gram* havde ønsket sig fritaget for sit Hverv som Medlem af Bestyrelsen. Endvidere havde Byfoged *Goll*, som paa Grund af sin Udnævnelse til Byfoged i Aarhus havde maattet opgive sin Bopæl her i Byen, meddelt Foreningen, at han ikke kunde modtage Genvalg. Overretssagfører *David* bragte de afgaaende Medlemmer af Bestyrelsen Foreningens bedste Tak for den Tid, de havde virket for Foreningen, særlig fremhævede han den usvækkede Interesse og Energi, hvormed Byfoged *Goll* i en Aarrække som Sekretær indenfor Bestyrelsen havde udført dens væsentligste Arbejde; haardt vilde Foreningen og Bestyrelsen komme til at savne ham. Til at erstatte de afgaaende Medlemmer vilde Bestyrelsen foreslaa Kriminalretsassessor *Møller* og cand. juris *Knudtzon*.

Den afgaaende Bestyrelse genvalgte derefter med Undtagelse af Overretsassessor *Gram* og Byfoged *Goll*. I Stedet for disse valgtes Kriminalretsassessor *Møller* og cand. juris *Knudtzon*.

Til Revisor genvalgte Overretssagfører *Bentzen*.

Offentlig Moral.

Foredrag af Overretsassessor, Dr. juris *Carl Ussing*.

Medborgere.

Den Landeskændsel, der er overgaaet os, den udsletter vi neppe i vor Levetid, men hvis vor Holdning nu retfærdiggjorde den Forestilling, hvis vi blot i mindste Maade ved vor Holdning bidrog til den Forestilling, *at vi Danske i det Hele taget ikke tage det saa nøje*, saa vilde vi føje ny Skændsel til det, som allerede er sket.

Hvorledes kan vi da vise, at vi tager den Slags Ting nøje? Det er dette Spørgsmaal, der skal behandles her.

Veklager og Stemningsudbrud, det er ikke det, der hjælper. Ord koster intet, af Ord lærer vi intet om, hvorvidt vi tage det nøje her i Landet eller ej.

Nej det er vore Handlinger, som skal vise, at vi tage Tingen nøje og Spørgsmaalet bliver da et dobbelt: Hvad kræves af Ministeriet og hvad kræves der af os andre?

Det første Spørgsmaal, hvad der kræves af Ministeriet, det er ikke det, som skal undersøges her. Jeg afholder mig fra Politik, men jeg kan dog ikke forlade Spørgsmaalet, uden dertil at knytte en Bemærkning. Man hører Røster i denne Tid, gaaende ud paa, at Spørgsmaalet om Danmarks Forsvar skal hjælpe til ubemærket at bringe os over den skete Skandale. Der har været en Gang tidligere, da Forsvarssagen blev brugt til at bære en Politik frem, som Størsteparten af Befolkningen ansaa for Lovbrud og Umoralitet.

Skal Spørgsmaalet om vort Lands Forsvar nu bruges til at forviske det Spørgsmaal, hvad Ret og Moral kræver, da gør man nu, ligesom første Gang, Forsvarssagen og Danmark en daarlig Tjeneste. Nu er Landets Ære og Moral paa Dagsordenen; Landets Forsvar kommer i anden Række. Er det ude med Æren, hvad er der da at forsvare?

Men nok om Politikken. Spørgsmaalet her er: hvad kræves der af os andre. Og nærmere bestemt stiller jeg det Spørgsmaal: Kan der ikke paavises Mangler i vor Lovgivning til Værn om den offentlige Moral. Kan der ikke paavises Regler der mangler, Linjer for Embedsmændenes Færd og deres Færd, som har vigtige Embedsstillinger. *Kan og bør der ikke ved Lov optrækkes visse rene moralhygiejniske Linjer, som nu mangler til Skade for den offentlige Moral?*

Man bør være juridisk Forening taknemmelig for, at denne Forening rejste Spørgsmaalet først, og naar jeg har været villig til med saa kort Varsel at behandle Spørgsmaalet, saa er det fordi Spørgsmaalet i Virkeligheden længe har været aktuelt, og fordi der nu synes at være kommet et Øjeblik Lydhørhed overfor moralske Krav, en Lydhørhed, som man i lang Tid har savnet.

For at komme ind til mit Emne fra den rette Side bliver jeg nødt til at begynde med nogle enkelte mere abstrakte Bemærkninger om Moral.

Hvad er Moral? Ordet bruges i forskellig Betydning, og dette bevirker ofte Konfusion. Der er Kønsmoral. Den omtaler jeg ikke her. Saa er der Næstekærlighedens Moral. Den omtaler jeg heller ikke. Det jeg taler om er *Tillidsmoralen* eller Hæderligheden — det Moralbud, der siger mig, at den Tillid, jeg benytter mig af, som jeg bygger paa, lever paa, den maa jeg ikke krænke.

Paa Tillidsmoralen hviler alle Samfundsforhold; ethvert nyt Samfundsforhold, der dannes, knyttes med Baand af Tillid. Hvis Tillidsmoralen faldt bort — man kan jo foretage det Tankeexperiment — vilde Samfundet falde fra hinanden og Menneskene vilde være henviste til at leve for sig selv af de Frugter, som de kunde aftvinge Jorden.

Lad mig tage et Skolexempel, som jeg har Brug for i det Følgende. Hvis Fabrikanten, der vil afsende sine Varer, er usikker

om hans Kontorpersonale eller Karl, der skal afsende Varen, ikke hellere vil tilegne sig dem,

om Vognmanden, der skal besørge den til Banen, ikke i Stedet for vil køre den til sit Hjem,

om Jernbanepersonalet ikke vil stjæle Varen,

om Jernbanebestyrelsen ikke vil dække over Tyvene,

om Politiet vil undersøge Sagen eller gaa i Kompagni med Forbryderne,

om Dommerne vil dømme de Skyldige eller tage mod Stikpenge af dem,

om Pressen vil tage sig af Sagen eller se sin Fordel ved at dysse den ned,

om Rigsdagsmændene vil interpellere om Skandalen eller om de vil slaa Ring for at beskytte de Angrebne,

om Regeringen vil staa paa den Forurettedes eller paa de Skyldiges Parti — naar alt dette er usikkert, ja saa kan Fabrikanten jo slet ikke risikere at afsende Varer, saa holder Fabrikation i Samfundet op.

Set fra et økonomisk Synspunkt er Tillidsmoralen en Værdi af den allerstørste Betydning. Hvad gaar der ikke med i et Samfund til Kontrol, baade i det Private og det Offentlige, til Revision og til Inspektion, til Sikring og til Forsvarsforanstaltninger baade indenfor Landene og mellem Landene indbyrdes. For hvert Trin, Tillidsmoralen hæves indenfor et Land, synker Samfundets Driftsudgifter til Kontrol, og for hver Gang Tillidsmoralen hæves, opstaa nye Erhversmuligheder. Var Tillidsmoralen f. Eks. ikke saa høj, som den er hos Bønderne i vort Land, vilde Andelsfabrikationen af Smør ikke være mulig. Jeg nævner blot, at Tillidsmoralen i et Land repræsenterer en økonomisk Værdi af den allerstørste Betydning, og jeg nævner det for de Mange, og det er flere end man tror, der kun kan se en Tings Rækkevidde, naar den hør økonomisk eller maaske nationaløkonomisk Betydning; men selvfølgelig er Tillidsmoralens økonomiske Betydning langt fra den vigtigste.

Tillidsmoralen er som bekendt udviklet i forskellig Grad i de forskellige Lande, men hvad der interesserer os mere i Øjeblikket, er dette, at Tillidsmoralen indenfor det samme Land kan være udviklet i forskellig Grad indenfor de forskellige Samfundsklasser. Der er Lande, hvor Meningmand er fuldt ud paalidelig, men Overklassen ganske demoraliseret, og andre Lande, hvor Forholdet er det omvendte, en moralsk Overklasse og en ganske upaalidelig Underklasse. Og man kan træffe saadanne Lande klods op ad hinanden. I Østasien siges man bl. a. at kunne finde Fænomenet, og dette viser os, at der her ikke er Tale om uafhjælpelige Racemangler, men at ydre Forhold og Foranstaltninger spiller den største Rolle.

Da jeg idag kun beskæftiger mig med Overklassens Moral — thi offentlig Moral vedrører især Overklassen — er det nødvendigt at forklare, hvad jeg her mener med Overklassen. Det er egentlig ikke det

rette Udtryk, jeg skulde snarere have sagt »Magthaverne«. Her faar jeg Brug for Skoleexemplet med Fabrikanten, der skulde afsende Varer.

Fabrikanten selv, hans Kontorpersonale, Karlen, Vognmanden og Jernbanepersonalet, dem taler jeg ikke om. Men Jernbanebestyrelsen, Politiautoriteterne, Domstolene, Pressen, Regering og Rigsdag. Endvidere alle dem, der har Magt og Indflydelse i Samfundet, det være sig af Højre, Venstre eller Socialdemokratiet. Det være sig, at Magten er given dem af det Offentlige eller af Private, gennem Udnævnelser eller Valg, i Stat eller Kommune. Jeg medtager Lederne af store økonomiske eller sociale Sammenslutninger, af Fagforeninger og Arbejdsgiverforeninger, naar de blot ere saa store, at Lederne derigennem faar social Betydning og Magt; jeg medtager ikke mindst Pressen. Men jeg tager ikke med den stille Borger, der vel hører til den saakaldte Overklasse, men ikke til Magthaverne.

Naar man nu spørger, hvor kan det være, at Tillidsmoralen i det samme Land kan være udviklet i forskellig Grad hos Borgerne og blandt Magthaverne, saa er det jo ikke saa sært, thi den væsentligste Bærer af Tillidsmoralen, det, der i første Række holder Tillidsmoralen oppe, det er Selvinteressen; men Selvinteressen kan virke i forskellig Retning blandt Borgerne og i Overklassen.

Selvinteressen fører den almindelige Borger til Tillidsmoral. Viser han ikke Tillidsmoral, kan han ikke bruges i sin Stilling, men bliver afskediget. Tillidsmoralen er for ham en Existensbetingelse, Brist paa Tillidsmoralen nedsætter hans Erhvervsevne. Selvinteressen vil derfor holde Tillidsmoralen oppe hos den almindelige Borger. Ganske vist, det gælder ikke, naar den menige Mand er saa usselt stillet, at han hver Dag lever paa Sultens Grændse, fra Haanden i Munden. Da bliver der ikke Raad til for den Dag i Dag at tænke paa den Dag i Morgen; da bliver der ikke Raad til Principper, naar disse gaa ud paa at bortse fra Øjeblikkets Fordel af Hensyn til Fordelen i det lange Løb. Vi kan vel her som Exempel nævne Proletariatet i flere af Sydens store Byer. Men naar Borgerne ikke i det Store og Hele lever paa Kanten af Nød, maa Selvinteressen som sagt nødvendigvis i det Hele og Store føre Befolkningen opad i Tillidsmoral, selv om der til Tider kan paa-vises lokale forbigaaende Strømninger i modsat Retning. Men i Magthavernes Klasse er Sagen en anden. Der *kan* Selvinteressen føre lige den modsatte Vej. Det er jo Magthaverne, der til syvende og sidst skal haandhæve Tillidsmoralen, og Selvinteressen fører ganske sikkert til,

at de haandhæver den hos Underklassen; men den behøver ingenlunde at føre til, at de haandhæver Moralen hos dem selv. Tværtimod; naar de alle eller mange af dem ere enige, saa kan Egoismen netop føre til, at de dække over hinanden, at de slutte Ring til gensidig Beskyttelse, at de indføre et »Se igennem Fingresystem«, under hvilket Egennyttens, Havesygen, Selvinteressens kan blomstre frodigt, uden at nogen kærer sig om Tillidsmoralen, de benytte sig af den Tillid, paa hvilken de har faaet Stillingen, men glemme, at denne Tillid maa ikke krænkes. Saa-dan *kan* det udvikle sig i Overklassen.

Nu begynde vi at nærme os Spørgsmaalet. Naar vi ikke kan slaa os til Ro med Selvinteressens Princip som Bærer af Tillidsmoralen, hvad skal vi da gøre for at værne om Moralen blandt Magthaverne, værne om det, som jeg kalder *offentlig Moral*?

Naar dette Spørgsmaal stilles, melder der sig altid nogle Folk, der vil hjælpe med Anvisninger paa lang Sigt. Nogle vil sige: Midlet er let, skaf blot mere Religion. Og andre Folk vil sige: Midlet er let, afskaf Egennyttens og indfør Socialismen. Jeg vil slet ikke gaa ind paa disse Betragtninger her, da de kun give Anvisning paa en usikker og fjern Fremtid; men den, der nu i Øjeblikket vil lægge Hænderne i Skødet og afstaa fra at spørge, hvad kræves der praktisk af os idag, han vil gøre sit Fædreland en daarlig Tjeneste; og han vil gøre sine Idealer en daarlig Tjeneste. Hvad enten det er de Religiøse eller det er Socialisterne — er der Alvor i deres Ideer, maa de være med til nu i Øjeblikket praktisk at virke for Fædrelandets Rejsning.

Mine Herrer, Danmark er for nylig kommen med i de parlamentariske Stater. Men vi se, at Parlamentarismen *kan* føre to Veje.

Den parlamentariske Statsskik *kan* føre hele det offentlige Liv ned i den fuldstændigste Korrupction og Demoralisation. Vi har Lande, ogsaa i Europa, hvor alle politiske Partier kun er enige om én Ting, nemlig at bruge den Tid, de er ved Magten, til fortrinsvis at mele deres egen Kage. Hvor Partiet A. ganske vist skraaler op om Demoralisation, saalænge det *ikke* har Magten, men hvor Partiet B. strax faar Tilgivelse for deres Synder, naar de bare lidt hurtigt vil forsvinde og overlade A-Partiet Lejligheden til at synde paa samme Maade.

I et saadant Land vil Enhver, der søger at skaffe ren Luft og rydde op, bestandig løbe mod en usynlig Mur af passiv egennyttig Modstand. Man vil applaudere ham, erklære, at han har fuldkommen Ret i *Theorien*, og Enhver vil svare ham: »Ja, bare det stod til mig, saa var

det en anden Sag; men alle de Andre, dem faar man aldrig med paa Reformerne«. Man vil erklære Reformforslagene for ønskelige, men uigennemførlige, uigennemførlige fordi de Andre ikke vil være med.

Kender De ikke noget af det herhjemme fra?

I et saadant Land bliver Benævnelsen Idealist noget nedsættende. Ordet bruges som Skældsord; Idealist betyder en upraktisk Person. Det er Tegn paa, at der er ved at gaa Bedærvelse i et Samfund, naar Idealisme bliver til et Haansord. En Idealist og en Egoist kan jo være lige praktiske og lige upraktiske begge to, alt eftersom de forstaa at vælge hensigtsmæssige Midler til deres Formaal. *Det er jo Formaalet*, der adskiller dem. Egoisten har sit Formaal i sig selv, Idealisten har sit Formaal i Fædrelandet, i Folket, i sit Embeds Tarv o. s. v. Men kender De ikke det overlegne Smil, der for Tiden er paa Mode i Overklassen her, helst netop hos dem, der beklæder Magtstillinger. Dette overfor ethvert Forslag til Moralforbedring at trække paa Skuldreue og sige: Idealist! med et medlidende Smil, det er for Tiden Tegnet paa den højeste Menneskekundskab, den fineste Statsmandsvisdom. Men, mine Herrer! vogt Dem for den Slags Samfundsspidsere, thi de blive i Længden landsskadelige.

Jeg sagde, at der var andre Lande, hvor Parlamentarismen har ført Tillidsmoralen opad og ikke nedad blandt de Styrende, og hvor netop den parlamentariske Regeringsform har været Midlet til en stadig gentagen Fornylse, en Renselsesproces for fremtrængende Umoral.

Danmark staar nu paa Skillevejen og Danmark staar vaklende. Er det da ikke naturligt at vende Blikket til England for at lære noget af Hemmelighederne ved Renligheden der i det offentlige Liv.

Hvad er da denne Hemmelighed?

Naar man studerer dette Spørgsmaal, vil man hurtigt se, hvorledes Englænderne i saa uhyre mange Forhold ikke har ladet sig nøje med Straffeloven som Rettesnor for de Styrendes Optræden, men de har udenfor Straffeloven trukket nogle rene og klare Linjer — ofte har de trukket dem ved Lov, ofte ved ubrydelig Sædvane — og de har derved skabt et Læbælte uden om Lovene, som Folk i høje Stillinger ikke maa betræde.

Hos os mangler et saadant Læbælte ganske. Hos os har vi kun Straffelovens Grændse. Man kan sidde i høje Stillinger og baade have og praktisere den Anskuelse, at alt er tilladeligt, naar det ikke overskrider Straffeloven. Der er vel et Bælte uden om Loven, som Sømme-

lighed og Moral forbyder at betvæde; men det er en privat Sag, et privat Skøn; der er ikke ved Lov eller Sædvane optrukken rene synlige Linjer til Værn om Læbæltet, og det staar Enhver, selv den højeste Samfundspids, frit, om han vil gaa ind lige til Straffelovens Grændse.

For at gøre Dem Sagen klar, maa jeg nævne Dem et Exempel paa en saadan ren Linje, som blev trukken i Aaret 1819 her i Landet, altsaa under Enevælden. Det er betegnende, at man skal gaa saa langt tilbage for i en Fart at finde et Exempel. Det er et neutralt og uskyldigt lille Exempel, som ikke indeholder Sensation. Det gælder nemlig den Embedsmand, som afholder Auktioner her i Landet, Auktionarius kalde vi ham.

Før 1819 gjaldt kun den Regel, at Auktionarius ikke maatte forurette Sælgeren — for Ex. ved at lade Hammeren falde for tidlig for at skaffe sig selv et billigt Kjøb. Men saa skabte Loven den rene Linje, at Auktionarius ikke blot ikke maatte forurette Nogen ved at købe, men *han maatte overhovedet slet ikke købe paa den Auktion, han afholder.*

Hvis denne rene og naturlige Linje ikke havde været der fra Enevældens Tid, men en eller anden i vor Tid havde staaet op og foreslaaet den indført, hvorledes tror De da, at Forslaget var bleven modtaget? Man vilde have sagt:

Hvad er det for noget idealistisk Nonsens! Det er jo slet ikke det, det kommer an paa, at Auktionarius ikke *køber* paa Auktionen; nej, det, det kommer an paa er, at han ikke *foruretter* Nogen. Gør han det, saa stop ham, saa straf ham, saa overtræder han Straffeloven. Men kom ikke her og berøv Sælgeren en god Kunde og en sikker Kunde; er der ingen andre Købere tilstede, saa er dog Auktionarius der. Og kom ikke her og berøv Auktionarius en sikker og god Geschäft, som naturligt er knyttet til Embedet. Man vilde have smilet medlidende og sagt: Idealist!

Saaledes vilde man svare her i Landet, fordi man slet ikke har Øje for den rene Linjes hygiejniske Betydning.

Hør da, hvad den rene Linje, Linjen udenom Læbæltet betyder. Den har 3 Funktioner.

For det første er den rene Linje den eneste synlige og derfor den eneste, der overhovedet kan overholdes. Og Auktionarius foruretter eller ikke, *naar* han køber, det kan ikke oplyses, og det kan i hvert Fald ikke oplyses, om han har forurettet med Vilje og Forsæt. Men om

Den synlige Linje.

Auktionarius har overskredet den rene Linje og har købt paa Auktionen, det kan oplyses.

Den hygiejniske Linje. *For det andet* afgiver den rene Linje et Værn for den Svage og Letsindige. Lovbrudet kommer sjældent pludselig og paa en Gang. Man begynder med en Trafik, der fra Begyndelsen synes uskyldig, den udvikler sig til Misbrug og den ender i den rene Ulovlighed. Men den rene Linje værner mod overhovedet at komme ind paa Trafikken. Den rene Linje er altsaa den moralhygiejniske Linje.

Den opdragende Linje. *For det tredje* har den rene Linie en opdragende, en moralsk suggestiv Betydning. Den Mand, der er saaledes stillet, at han ikke en Gang maa købe paa Auktionerne, han er stillet saaledes over Dagens Geschäft, at dette i det hele vil paavirke ham til større Renhed i Embedsgerningen.

Medens nu det offentlige Liv i England og forøvrigt mangfoldige andre Steder paa mange Punkter udmærker sig ved saadanne rene hygiejndre Steder paa alle Punkter udmærker sig ved saadanne rene hygiejniske Linjer, saa savnes saadanne saa godt som overalt her i Landet, og jeg skal nu til at paavise, hvor disse rene Linjer mangler og hvor de bør drages. Men jeg kan ikke forinden tilbageholde den Bemærkning, at den Tanke paa mig virker beskæmmende, at Embedsmændene har i vort politiske Liv haft Magten i to Menneskealdre, uden at have faaet trukket en eneste af disse Linjer, uden ved Lovbestemmelser at have sikret det Læbælte udenom de høje Stillinger her i Landet, det Læbælte, som Moral og Sømmelighed forbyder at betræde. Ja, de have ikke blot undladt at optrække de rene Linjer ved Lovbestemmelser, men under den sidste Periode, hvor de endnu sad inde med Magten, har de endog paa forskellig Maade udvisket Grændsen. Og i denne Tilstand har de afgivet Magten i det offentlige Liv til et andet Samfundslag. Og det nye Samfundslag, der kom til Magten, det havde sin Opdragelse og sine Erfaringer paa helt andre Omraader. Er det da underligt, at de ikke strax fandt de rene Linjer, som Embedsmændene i to Menneskealdre ikke havde naaet at trække?

Naar jeg nu skal nævne de rene Linjer, som vort offentlige Liv kræver, har jeg 7 *Punkter* at fremdrage. Jeg maa begynde med *vore Mænd paa Tinge*.

Rigsdagsmænd. Det er almindeligt, ja næsten undtagelsesfrit nu, at Regeringspartiets Tilhængere af Regeringen faa lønnede offentlige Hverv. Hvad vil det sige? Ja, det *kan* betyde, at Regeringen, som skal vælge egnede

Mænd til de offentlige Hverv, netop er saa heldig at finde de mest egnede indenfor Regeringens Tilhængere paa Tinge. Men det *kan* ogsaa betyde, at »Regeringen lønner sine«, det vil sige: betaler den Støtte, Regeringen faar paa Tinge, og betaler Bestikkelsen med Statens Penge. Det kan betyde det ene og det kan betyde det andet; ingen kan vide det; og det beviser, at vi ere indenfor Læbæltet, indenfor den synlige Linje.

Og hvis det betyder Bestikkelse, hvilken Trafik kan det da ikke føre til? At Rigsdagsmændene sjakrer med deres Stemme, giver den til den Højstbydende, afpresser Regeringen stadig højere Sold, vedtager Love af Hensyn til de af Lovene indrettede nye lønnede Stillinger, kort sagt Korruption og Demoralisation paa Statens Bekostning *kan* det føre til.

Hygiejnen kræver derfor den rene Linje, og det er denne: *at Rigsdagsmænd ikke af Regeringen maa modtage lønnede Hverv uden at nedlægge deres Mandat og eventuelt søge Genvalg.*

Denne rene Linje burde være indført forlængst herhjemme, og naar det forlyder, at de Radikale vil optage denne Sag, saa hilser jeg det som en Due med et Olieblad.

Jeg gaar over til mit andet Punkt, til *Ministrene*. Det er den eneste rene Linje fra Højres Tid, den, at en Minister maa ikke indtage privatlønnede Stillinger. Men denne rene Linje blev strax overskredet ved Systemskiftet, og det Læbælte, som Sømmelighed foreskriver, blev betraadt. En Minister *kan* naturligvis være saa ædel, at han ikke begunstiger den Forretning, i hvis Sold han staar, men mon i Virkeligheden nogen tror paa saadan Ædelhed? Der var ikke en levende Sjæl i hele Landet, der troede paa det. Og det er vistnok betegnende for, hvor uforstaaende man var overfor det Offenliges Krav, slet ikke tænkte paa den Skade, Manden kunde gøre: *den offentlige Moral* ved at trænge ind paa Læbæltet og sammenblande Embede og Geschäft — det brød man sig ikke om. Man vaagnede først i Rædsel, da det viste sig, at denne Sammenblanding ogsaa kunde blive til Skade for den private Forretning, og at Snyderierne i den private Forretning trivedes netop, fordi Ministerstillingen gav Læ. Men naar denne Linje skal drages, da bør det ikke i første Række være af Hensyn til den private Geschäft, men det bør hævdes, at det offentlige Liv fuldt saavel her i Landet som i det øvrige Europa kræver dette: *at Ministre maa ikke indtage privatlønnede Stillinger.*

Ministre.

Jeg kommer nu til mit tredje Punkt, til *Centraladministrationen*. Det er Skik her i Byen, at Banker og andre private Forretninger

Ministeri-
elle Em-
bedsmænd

besætter lønede Bestyrelsesposter med Departementschefer og Kontorchefer i det Ministerium, hvortil de nærmest ere knyttede. Hvad vil det sige? Det kan betyde, at Privatforretningen ønsker at sikre sig Sagkyndigheden hos Embedsmanden; men det kan ogsaa betyde, at man vil sikre sig hans *Velvilje*. Betyder det det sidste, foreligger der maskeret Bestikkelse, og ingen kan sige, om det er det ene eller det andet, vi ere indenfor den synlige Linje, Læbæltet er betraadt. Og hvilken Trafik *kan* sligt ikke føre til? En Vædekamp blandt Privatforretningerne om til højeste Pris at købe Embedsmanden, ja det kan føre til, at Embedsmændene benytte deres Magtstilling til at tvinge sig ind i Bestyrelsespladser i Privatforretninger. Her er det absolut nødvendigt at drage den rene, den synlige, den hygiejniske Linje, og det har vist sig, at den *maa* drages ved Lov, en Lov, der gaar ud paa, at *Centraladministrationens højerestillede Embedsmænd (Departements- og Kontorchefer) ikke maa indtage privatlønnede Stillinger, bortset fra faglitterær Virksomhed, ej heller Stillinger ved Institutioner, der sortere under den paagældende Administrationsgren.*

Ministeriel Forretningsgang.

Mit fjerde Punkt er dette, at der bør gives betryggende Regler for *Foretningsgangen i Ministerierne*. I ældre Tid overholdtes den Forretningsgang pligtmæssig — saavidt jeg ved —, at enhver Sag, der indkom i Ministerierne — f. Ex. Ansøgning om Dispensation — blev først behandlet af Personalet og gik efterhaanden opad til Departementschefen, der, efter at Sagen var bleven alsidig belyst, forelagde Sagen til Ministerens Afgørelse, ledsaget af de indhentede Oplysninger. Nu hænder det i flere Ministerier, at Forretningsgangen er den modsatte, nemlig, at Ministeren uden nogen skriftlig Sag, uden nogen Ansøgning, efter mundtlig Samtale med en Ansøger, kommer ind i Kontoret og beordrer Bevilling udstedt til Ansøgeren. Det er jo muligt, at Ministeren af sig selv kender alle Sagens Omstændigheder og de Betragtninger, som kan gøres gældende pro & contra. *Men man har ingen Sikkerhed derfor.* Det bør absolut overholdes, at Ministeren ikke resolverer, før han har hørt de Sagkyndige, og det bør af Sagen, der bliver tilbage i Ministeriet, fremgaa, hvor Ansvaret ligger, det bør ses, at Ministeren var bleven bekendt med de faglige Grunde.

Her er et Forhold af stor Betydning. Vore Dages Lovgivning har den Ejendommelighed, at Lovene i saa uhyre Udstrækning tillade Undtagelser og Dispensationer. Det er vist nødvendig paa Grund af den moderne Lovgivnings hele sociale Karakter. Men dette lægger en

umaadelig Magt i Ministerens Hænder. For hver ny Lov, der udkommer, stiger Ministermagten i Landet.

Men Meningen hermed er ikke den, at Undtagelser fra Lovene skal gives regelløst, at Dispensationerne skal gives vilkaarligt. Sagen er blot den, at Lovgiverne ikke har ment at kunne overse alle Tilfælde, og derfor har man aabnet en Ventil, en Dispensationsbeføjelse for Ministeriet, hvis Sag det da er *at skabe Reglerne*.

Lige Tilfælde skal selvfølgelig behandles ens. Dispensationer skal selvfølgelig gives efter Regler.

Noget af det tristeste i det offentlige Liv er imidlertid at se de samme Lovgivere, som give Lovene for os andre, ved deres Færd tilkendegive, at for dem selv skal Lovene ikke gælde; de skaffe sig ministeriel Dispensation. Her er en Fare for Ministrenes Uafhængighed overfor utilladelig Paavirkning fra Rigsdagsmændenes Side, og Dispensationsbeføjelserne skaber overhovedet en Fare for Misbrug og Vilkaarlighed. Denne Fare bør imødegaaes ved at skabe en betryggende Forretningsgang, som medfører, at der, hvis Ministeren synder, i hvert Fald i Ministeriet ligger Beviset for hans Synd; det bør af Dokumenterne fremgaa, at Dispensationen er sket paa Trods af hidtil fulgte Regler, og at der ikke ved Dispensationen har været Tale om at etablere en ny Regel i lignende Tilfælde, men at Bevillingen kun er given, fordi Ansøgeren hed N. N. Og der bør være Adgang for Borgerne til at gøre sig bekendt med Ministerens Grunde.

Der bør vist trækkes yderligere Linjer for at værne Dispensationsmyndighedernes Vilkaarlighed, men det maa vi i hvert Fald forlange, at *der gives Regler for Forretningsgangen i Centraladministrationen, for at sikre dels en alsidig Drøftelse af Sagerne, dels at det bagefter kan oplyses, paa hvilke Grunde Afgørelsen hvilede*.

Det femte Punkt er *Dommerne*. Læbæltet om Dommerstillingen er et Krav, der maaske i Øjeblikket ikke er fuldt saa aktuelt, saa sørgelig aktuelt som Læbæltet om Administrationen. Men det er alligevel fuldt saa vigtigt.

Saa godt som enhver større Strid i et Samfund, det være sig politiske, sociale eller religiøse Kampe, de ende alle med at blive bragte for Domstolene. Intet er da saa skadelig for Roen i Samfundet, som den Mistanke, at Domsafgørelsen har været bestemt ved Dommernes personlige Sympathier. Intet medfører større Bitterhed, intet giver i den Grad Næring til ny Uro som Mistanken om, at Dommeren har været partisk.

Dommerne.

Døm fra Dem selv. Taber De en Sag og tror De, at Dommen er forkert, fordi Dommeren ikke havde bedre Forstand. Ja, saa er det en Tilskikkelse som saa mange andre Ulykkestilfælde, vi kunne jo ikke alle være lige kloge. Men tror jeg, at der er Lumskeri med i Spillet, saa bliver Sagen en ganske anden, saa spørger jeg mig selv, om jeg virkelig er nødt til at spille med længer.

Man fortæller, at Kejseren af Rusland spurgte en Socialistfører her i Landet, hvorfor der ikke var Anarkister her, og Socialistføreren henviste til vor frie Forfatning. Det er et ganske urigtigt Svar, thi der findes Anarkister under mange frie Forfatninger; men hvis De vil undersøge Sagen nøje, vil De finde Anarkismen udbredt i de Lande, hvor der er en udbredt Mening om, at man hos Domstolene ikke kan vente Retfærdighed. Og det er logisk. Hvis man ikke behandler mig efter Lovene, skal jeg saa rette mig efter dem?

Englænderne ere forlængst blevne klare paa, at her maa Læbæltet være bredt; ingen Dommer maa komme indenfor den synlige Linje; ethvert Forhold fra Dommerens Side, som kunde medføre Interessekollision — uberettigede Indflydelser — maa banlyses. Hvad er det da for Indflydelser, som Englænderne afskærer ved sine rene Linjer om Dommerne?

Hofindflydelser. En Dommer i England faar, naar han ansættes, »Sir»-Titelen, men fra det Øjeblik maa han ikke sætte sine Ben ved Hoffet og ikke modtage noget Udmærkelsestegn. Og det er ikke blot Dommerstillingen, der er tjent med denne Ordning, det er ogsaa Kronen. I intet Land er Respekten for Kronen højere end i England, og her er en af Grundene. Bliver nogen i England dømt for Angreb paa Kronen, saa ved man med Sikkerhed, at Dommerne ikke har skelet til Tronen; Bitterheden og Mistænksomheden, som saa let kommer frem netop i saadanne Sager, og som da vender sig ikke blot mod Domstolene, men ogsaa mod Kronen, den faar ingen Jordbund, fordi der slet ingen Forbindelse er mellem Domstolene og Kronen.

Og endnu et. Vi vide, hvorledes Klafferen og Skandalesygen ynder at sætte fine Folk i Forbindelse med enhver slibrig Sag, jo højere man kan naa op, desbedre; og kommer der saa intet frem i Sagen, saa fantaserer man om Indflydelse paa højere Steder; Domstolene mistænkes atter for at staa under Hofindflydelse. Afskær paa engelsk Vis Forbindelsen mellem Hof og Domstole, og De skal se, det vil styrke Respekten, ikke blot for Domstolene, men fuldt saa meget for Kronen.

En Dommer bør altsaa, saalænge han er i Embedet, ikke kunne modtage Udmærkelsestegn, Ordner o. l.

Efter Hofindflydelsen maa nævnes *Regeringsindflydelsen*. Skal Dommerne kunne modtage lønnede Hverv af Regeringen? Absolut Nej! Der er offentlige Hverv, der efter Loven skulle besættes med Dommere, eller som dog naturligst udøves af Dommere, men da bør Regeringen anmode Rettens Formand, maaske Højsterets Justitiarius, om at udpege en Dommer til Hvervet; Regeringen bør paa ingen Maade selv kunne vælge mellem Dommerne og derved faa Mulighed for Indflydelse paa dem. Vi er her absolut indenfor Læbæltet, indenfor den synlige, den rene Linje. Det er meget muligt i politiske Sager eller Sager, i hvilke Regeringen er interesseret, at Dommerne undlade at skele til Regeringsindflydelsen, men naar Regeringen har det i sin Magt at lønne Dommerne efter deres Tilfredshed med Dommen, hvor er saa den synlige Linje, som borger for Upartiskheden? Af samme Grund bør der ved Ansættelsen og Forfremmelsen af Dommerne tilvejebringes en Forretningssgang, der bedre end nu sikrer deres Uafhængighed af Regeringen. Al Antichambren af Dommerne hos Regeringen er upassende og maa forhindres.

Men der er andre Indflydelser, der bør fjærnes fra Domstolene. Dommeren bør saaledes ikke kune optræde aktivt i det politiske Liv. En Dommer, som fremtræder offentligt som tilhørende et bestemt politisk Parti, han er kommen indenfor Læbæltet. Er det nogensinde hændet i politisk bevægede Tider, at en Politiker af det ene Parti har kunnet fuldt retfærdigt bedømme dem, der tilhørte det andet Parti? Jeg tror aldrig det er hændet, fordi jeg ikke tror paa Muligheden deraf. Men selv om jeg troede det, saa vilde det dog ikke blive troet af den store Mængde; den tror ikke, at en Dommer, der kalder sig Antisocialist, kan yde en Socialist fuld Retfærdighed, ligesaa vist som den heller ikke troede, at Højreagitoren i Provisorietiden som Dommer kunde yde Venstremænd fuld Retfærdighed. Men alene dette er nok til at fordømme offentlig og aaben politisk Partitagen fra Dommerens Side. Han kommer i en falsk, en mistænkt Situation og er derfor indenfor den rene synlige Linje.

Det samme Krav paa den rene Linje maa forbyde Dommerne at være Medlem af hemmelige Selskaber. Ja, det anses da heldigvis af de fleste Dommere som en Selvfølge, men det bør fastslaaes som en undtagelsesfri Lov. Det Hemmelige skaber altid Mistænksomhed, og

hvilke Interessekollisioner, hvilket Frimureri kan ikke formodes mellem Dommeren og Parten, naar de ere Medlemmer af det samme hemmelige Selskab.

Dommere bør heller ikke kunne indtage privatlønnede Stillinger. Det er almindeligt, at Dommere beklæde lønnede Stillinger i det private Erhverv, men sligt er indenfor den rene Linje. Der gives Domsafgørelser, der i Princippet gribe dybt ind i Forretninglivet, og hvor Interessesfære staar mod Interessesfære. Det bør ikke kunne siges, at f. Ex. Bankernes Interessesfære eller nogen anden af Erhvervslivets Interessesfærer har lønnede Repræsentanter hos Domstolene. Her er en Arv fra den gamle patriarkalske Tid, hvor en Dommer var en Slags Alfader, der kunde Alting og var Alting. Nu er Specialiseringens Tid inde; er der noget Sted, hvor Celestin- og Floridore-Princippet ikke bør praktiseres, saa er det, naar Talen gælder Domstolene.

Jeg rekapitulerer de rene Linjer for Dommernes Vedkommende: Ingen Ordensdekorationer eller anden Hofindflydelse, ingen Regeringsindflydelse, derfor ingen af Regeringen tildelte lønnede Hverv, en mere rationel Forretningsgang ved Ansættelser og Forfremmelser, ingen politiske Indflydelser, derfor ingen offentlig Optræden i aktiv Politik, intet Frimureri eller andre hemmelige Selskaber og ingen privatlønnede Stillinger.

Da jeg sidst hævdede disse Krav, var Højre endnu ved Magten, og Højre ønskede ikke at svække sin Indflydelse paa Domstolene. Derfor talte jeg for døve Ører. Venstre var derimod enig med mig saalænge, til de selv kom til Magten. Viser ikke netop dette Faren. Men nu maa det være forbi; nu maa de rene Linjers Tid være inde.

Mens jeg taler om de rene Linjer til Afværgelse af Interessekollisioner indenfor Embedsstanden, kan jeg ikke tilbageholde et Krav paa, at der indenfor Forretningsverdenen i et beslægtet Forhold til Gavn for offentlig Moral blev dragen en ren Linje, vel ikke ved Lov, men ved ubrødelig Sædvane.

Det er en udbredt Skik, at Direktører for vore Pengeinstituter tillige indtage lønnede Poster i de Selskaber, som Banken støtter med sine Midler. Dette *kan* betyde, at Selskabet vil sikre sig Bankdirektørens Dygtighed, men det *kan* ogsaa sige, at det vil sikre sig Bankens *Vel-*

vilje. Og dette vil da atter sige, at Selskabet betaler Direktøren personlig for at laane Bankens Penge. Men den Direktør, der selv tager Provision af de Laan, han giver af Bankens Midler, han begaar Bedrageri. Vi er altsaa i hvert Fald paa mistænkelig Grund, og hvad kan denne Trafik ikke føre til? At Direktøren forsømmer sin Banks Interesse for det andet Selskab, ved at yde det risikable Laan til Vederlag for den lønnede Post, og at Direktøren benytter sin Banks Pengemagt til at tvinge ind i andre Selskabers Bestyrelser. Her ere vi absolut indenfor den rene Linje, og jeg hilser ogsaa dette som en Due med et Olieblad, at den Direktør, der sidst er ansat i de store Banker, er ansat med det udtrykkelige Vilkaar, at Celestin- og Floridortrafikken er udelukket; han maa ikke være andet end Direktør i Banken. Muligvis tjener han ikke saa mange Dollars som de andre, men han maa til Gengæld have en let Følelse af Befrielse og Renhed derved, at hans Position er klar og utvetydig, udenfor den rene Linje.

Jeg kommer nu til mit 6te Punkt.

En Embedsmand maa her i Landet ikke overtræde Loven, han maa ikke findes skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling. Men er det nok? Er det navnlig nok for Mænd i de højeste Stillinger, at de ikke ere overbeviste om Uhæderlighed? Hvis de offentligt ere mistænkte, offentligt ere sigtede for Uhæderlighed, skulle de saa kunne vedblive roligt at indehave de højeste Stillinger?

Det
uplettede
Navn.

En Minister, som offentligt, under Ansvar, er sigtet for Uhæderlighed, han er i England umulig som Minister, indtil det ved en Undersøgelse godtgøres, at Sigtelsen er falsk. Og hvis han ikke som Gentleman *strax* forlanger en Undersøgelse, *strax* forlanger at komme ud af den tvetydige Stilling, som Sigtelsen, som Mistanken medfører, saa er det ude med ham ikke blot som Minister, med ogsaa som *Gentleman*.

Spørgsmaalet er da, om denne rene Linje, den Fordring, at Mænd i høje Stillinger ikke blot ikke maa være overbeviste om Uhæderlighed, men heller ikke maa være offentlig sigtede for Uhæderlighed uden at en Undersøgelse *strax* godtgør Sigtelsens Usandfærdighed, — Spørgsmaalet er, om denne Linje lader sig indføre her i Landet; men Svaret maa her desværre blive: Nej! for Tiden lader den sig ikke indføre.

Hvis vi indførte denne rene Linje her i Landet nu, saa vilde Følgen være, at ingen Minister vilde kunne holde sig mere end 2 Dage. Han vilde *strax* af Smudspressen blive sigtet for Uhæderlighed og derved umuliggjort. Man kan jo dog ikke have siddende en permanent Under-

søgelseskommission til at undersøge de Sigtelser, der hver Dag strømmer ud af Smaabladene.

Jeg kan derom gentage, hvad jeg i April Maaned d. A. skrev i Højskolebladet:

En af de vigtigste Følger af, at Blade saa godt som uden Risiko kan bagvaske Folk deres gode Navn og Rygte fra, vil altid blive den, at der opstaar en Presse, som gør sligt til Geschäft; og Følgen heraf vil atter blive, at Borgerne blive vænnede til som daglig Kost at se Folk i offentlige Stillinger, se deres Venner og Bekendte mistænkeliggjorte, stemplede som Røvere og Slyngler. De tror vel ikke altid paa Sigtelserne; men de blive blaserede overfor dem; og dette, at hæderlige og uhæderlige Folk blive omtalt paa samme Maade, *det udvisker Forskellen mellem Hæderlighed og Uhæderlighed*. Under saadanne Forhold gror Uhæderligheden frodig frem, fordi den ikke bliver kaldt med andet Navn end Hæderligheden; og Hæderligheden — den taber i Værdi og Betydning, naar den ikke faar anden Behandling end Slyngelagtigheden. Naar det er kommen saa vidt, at Folk er lige glade, om de offentlig kaldes hæderlige eller uhæderlige, saa er Samfundshæderligheden i alvorlig Fare.

Saalænge vi har en Smudspresse, som den vi har, kan vi ikke stille den Fordring til vore Ministre, at de skulle have et hæderligt Navn. Men vor Injurielovgivning har ogsaa aldeles aabenbare Mangler. Jeg skal nævne Manglerne, men det bliver desværre for vidtløftigt iaften at gaa nærmere ind derpaa:

1) Ubeviste offentlige Æresfornærmelser bør medføre Erstatningspligt ikke blot som nu for det økonomiske Tab, den Fornærmede lider, men ogsaa for den aandelige Lidelse, for Ærgrelsen og Krænkelsen og den Skade, der paaføres Samfundet ved, at dets offentlige Mænd besudles. Ved rent legemlig Vold skal der gives Ersatning for Lidelsen; det skal der selvfølgelig ogsaa ved den aandelige Voldshandling.

2) Og saa skal denne Erstatning betales af Bladet, af Bedriften, ikke som nu af den, der sætter Navn under Artiklen. Det er Bedriften, der tager Indtægten af Sigtelserne, den tjener netop godt paa Sigtelser mod Mænd i offentlige Stillinger; men saa bør Bedriften ogsaa betale Driftsomkostningerne.

3) Og for at man kan vide, hvem der har Bedriften, hvor den økonomiske Bedrift er at finde og for at være sikker paa, at den økonomiske Drift kan betale Erstatningen, skal den i Forvejen stille Sikker-

hed. En Bedrift, der *kan* være saa samfundsfarlig som Bladudgivelse, bør i Forvejen stille Sikkerhed.

Naar vi faa indført disse Bestemmelser — den nøjere Udformning og Begrænsning af Bestemmelserne kan jeg ikke komme ind paa her, men ogsaa her kan England vise Vejen — saa, men ogsaa først saa, kan vi tænke paa at trække den rene Linje, som paa Forhaand skulde synes saa selvfølgelig, nemlig den: *at* ingen Gentleman bliver siddende passiv, naar han sigtes for Uhæderlighed, uden at forlange Under søgelse, og *at* ingen Minister kan blive rolig paa sin Plads, naar han offentlig sigtes for at være en Slyngel.

Jeg kommer til mit syvende og sidste Punkt.

Loven bestemmer, at en Embedsmand ikke maa blande Statens Penge og hans egne Penge sammen, og Loven bestemmer, at den Embedsmand, der har Kasseangel, skal have sit Embede forbrudt og under skærpene Omstændigheder straffes yderligere.

Kasse-
embeds-
mænd.

Og saa tilføjer den som en Undtagelse, at naar Kasseanglen dækkes inden 3 × 24 Timer, kan med Ministeriets Samtykke under *særlig* formildende Omstændigheder Tiltalen bortfalde.

Denne Undtagelsesbestemmelse er af de magthavende i Samfundet brugt til at uddanne et systematisk »Se igennem Fingre-System«. Socialdemokraten har fudstændig Ret heri. Vil De vide, hvad Systemet fører til, saa hør.

Kommer Statens Revisor til en Embedsmand og finder en Mangel paa 1000 Kr., saa siger Revisoren: Min Herre, her mangler 1000 Kr. Dertil svarer Embedsmanden: Min Herre, tag Plads et Øjeblik, og Embedsmanden gaar ud til sine gode Venner eller ind i en Bank og laaner 1000 Kr. blot paa 3 Timer. Han kommer tilbage og lægger de 1000 Kr. i Kassen og beder Revisoren paany tælle Kassen, og den findes nu i Orden. Revisoren rejser saa hjem og melder Sagen til Ministeriet og Embedsmanden tager de 1000 Kr. op af Kassen igen og gaar ud til sine Venner eller til Banken og betaler dem tilbage, og dermed er den Historie forbi.

Ja, mine Herrer! De, der ikke ere Jurister, troer forhaabenlig neppe Deres egne Øren. Og hvad Følge troer De ikke det har for hele Samfundet, dette, at man fra oven af saa groft betræder det Læbælte af Hæderlighed, som burde være udenom Embedsstillingerne, og ganske udsletter den rene Linje.

Hvorledes kan de Embedsmænd, der saaledes ser igennem Fingre

med hinanden, hvorledes kan det ventes, at de med Alvor og Fasthed kan overholde hos andre den Hæderlighed, den Samvittighedsfuldhed, som Forvaltning af fremmede Penge kræver. Her er vort Samfund sygt. Tænk paa Sparekasseinspektørens Erklæring for faa Dage siden, at han i sin korte Embedstid alt havde opdaget, var det ikke 13 Kasse-mangler. Og husk Finantsminister Lassens Erklæring, da han ved en bestemt Lejlighed skulde udtale sig om de Fordringer, der kan stilles til Mænd i offentlige Stillinger. Han sagde, at i et Land, hvor Moralen var saa slap, naar det gjaldt Embedsmænd, som forgreb sig paa Sta-tens Kasse, kan man ikke pludselig opstille ultrafine Fordringer. Og Finantsministeren havde Ret, det kan man ikke. Men De forstaar, hvil-ken moralsk svækkende Betydning en saadan Erklæring maa have paa vort Samfund, netop fordi Erklæringen var Sandhed. Mine Herrer, er denne ministerielle Erklæring ikke netop en officiel og tydelig Til-kendegivelse af, at vi Danske overhovedet ikke tage det saa nøje.

Jeg skal standse her; Tiden tillader mig ikke at fortsætte, men jeg beder Dem for hvert af de syv Punkter, jeg har fremdraget, at over-veje de rene Linjers hygiejniske Betydning, deres tredobbelte Funktion. Lad os faa en synlig lovbestemt Linje, som for det Første kan over-holdes, fordi den er synlig, som dernæst for de Svage og Letsindige danner et Værn udenfor Straffelovens Grændselinje, udenom det Læ-bælte, som Moral og Sømmelighed forbyder at betræde, og som endelig kan virke opdragende, ved paa suggestiv Maade at fremkalde Moral-kravet i det offentlige Liv.

Dette maa blive den nærmeste Fremtids Program, hvis det virkelig skal blive til Sandhed, at vi Danske tager det nøje med Moralen.

Nogle Bemærkninger om kriminel Retspleje i China.

Foredrag den 19. Oktober 1908 af Direktør i Centralbanken *J. Munthe-Brun*.

En kriminel Statistik over China vilde sikkert vise et overraskende lavt Procenttal Forbrydelser behandlede og paadømte af Domstolene. Grunden hertil er dog ikke den, at den chinesiske Nation er bedre end andre Nationer; thi ganske vist afholder Chineserens rolige, nøgterne Naturel og hans rodfæstede, næsten religiøse Respekt for Autoritet ham i mangfoldige af Livets Tilskikkelser fra at overskride den kriminelle Linie, men paa den anden Side bevirker den næsten grænseløse Fattigdom, hvori mindst 90 % af Befolkningen lever, og Manglen paa selv den tarveligste Oplysning i Forbindelse med Racens udprægede Laster, at Lovovertrædelser, særlig Tyveri og Kønshedsforbrydelser, er meget hyppige. Nej, Grunden er, at Chineserne nærer den mest indgroede Fordom mod at gaa til Domstolene og derfor saavidt muligt søger at ordne Sagen uden Rettens Mellekomst. Heri støttes han ogsaa af Lovgivningen, der sanktionerer eller dog tillader, at Familien, Klanen eller Kommunen selv afgør mange kriminelle Sager. Dernæst ser Autoriteterne som Regel gennem Fingre med selv betydelige Overskridelser af disse autonome Rettigheder, fordi Rettergang er en kostbar Historie og tager de i Forvejen stærkt bebyrdede Mandariners Tid. Endelig maa fremhæves, at det under Katastrofer som Oversvømmelser, Epidemier og Hungersnød næppe vilde være muligt for Staten gennem sin lovbundne og sene Retsfølgning at fremkalde den Afskrækkelse, der er Straffens eneste Formaal i China. Thi skønt Lovens Straffe ofte er grusomme, er de dog relativt milde mod de Rædselsgerninger, en rasende, af Sult og Elendighed ophidset chinesisk Møb anretter. Ved Siden heraf hersker der i den chinesiske Befolkning en sand Rædsel for Domstolene. Et gammelt chinesisk Ordsprog siger: »Lad den døde vogte sig for Helvede, den levende for Yamen« (Raad- og Domhuset), og naar man har levet nogen Tid i China, forstaar og sympatiserer man med Chineserne i dette Punkt. I China er Forholdet nemlig det, at

Lovene er relativt gode, men Retshaandhævelsen den slettest mulige. Naar man betænker, at Chinas nuværende Straffelov med forholdsvis faa Ændringer skriver sig fra c. Aar 1650, og at dens Bestemmelser er optagne temmelig uforandrede fra tidligere Kodifikationer bl. a. den berømte Tshl-u li (c. 1000 f. Chr.), staar man fuld af Beundring overfor et Lovværk, der rummer saa megen god og sund Retsfølelse og stor juridisk Skarpsindighed. Skønt der klæber mange Mangler ved Loven: Anvendelse af Tortur, grusomme Straffe ofte af Forbryderens uskyldige Familie, staar den dog uendeligt meget højere end vore middelalderlige Love: Overalt gaar som en rød Traad gennem den Hensynet til Retfærdighed og Lighed for Loven, den gyldne Regel »in dubio reo« er anerkendt; der findes et fuldstændigt Appelsystem, det forlanges, at enhver Dødsdom skal stadfæstes af Kjeseren, forinden den maa eksekveres; der findes strenge Straffe for Embedsmisbrug, særlig Bestikkelse o. s. f. Men lige saa tiltalende dette er i Theorien, lige saa sørgelig og trist er den praktiske Udførelse. Allerede den Omstændighed, at Loven har en Paragraf, der paabyder, at hvis en Forseelse ikke kan henføres under en bestemt Straffebestemmelse, skal Gerningsmanden straffes for slet Opførsel med 100 Slag af den »svære Bamboo«, aabner jo en vid Mark for Vilkaarlighed. Betegnende er det ogsaa, at de chinesiske Kompendier sondrer mellem de legale Straffe, og dem, der ikke er legalt anerkendte, men med hvis Anvendelse der ses gennem Fingre. Tager man f. Eks. Dødsstraffen havs 3 legale Former, 1) den saakaldte tøvende Død med eller uden Udryddelse af Delinkventens mandlige Descendens til 2det Led, 2) Halshugning og 3) Strangulering. Men trods denne Variation anvendes hyppigt en hel anden Dødsmaade, nemlig den saakaldte »Udsættelse til Død«: Staklen anbringes i et Bur med Hovedet hvilende i en Slags Gabestok og Fødderne anbragte paa 3 Teglsten. Her maa den ulykkelige staa uden Føde og Drikke i brændende Solhede eller bidende Vinterkulde, nøgen udsat for Mængdens raa Angreb. Har han staaet 24 Timer, fjernes den første Teglsten; han maa nu staa paa Tærne for ikke at kvæles. Efter 24 Timers Forløb fjernes den næste Teglsten, og om Morgenen findes han død. Et andet Eksempel er Pryglestraffen; skønt Loven nøje bestemmer Slagenes Antal, nemlig fra 60 til 100 Slag, ses der dog gennem Fingre med, at Rammen overskrides, og Antallet naar ofte flere Tusinde.

Foruden disse Vilkaarligheder skyldes den slette Retstilstand Em-

bedsmændenes, særlig Dommernes, elendige Uddannelse. Da enhver Litterat, der har bestaaet sine Eksaminer, kan beskikkes til et hvilket somhelst Embede, altsaa ogsaa Dommerembeder, uden nogensomhelst videre Forberedelse eller Faguddannelse bliver Dommeren, der maaske tidligere har været Digeforvalter, Skatteopkræver eller lignende, fuldstændig prisgivet de saakaldte »Hjælpedommere« for overhovedet at kunne anvende den yderst komplicerede Straffecodex. Disse Hjælpedommere er en særlig Klasse af Dommerens private Tjenestefølge, hvis Hovedopgave det er at lede deres Herre saaledes, at han ikke ved Udøvelsen af sin Virksomhed i Rettens Tjeneste kommer til at falde i en af Lovens mange skjulte Faldgruber. Tilmed er Dommerfunktionen forbunden med en stor Mængde administrative Hverv; en Kredsmastrat er saaledes baade Dommer, Politimester og Skatteopkræver.

Hans Løn, 3: den lovlige, er grumme ringe. Den lange Studietid sluger mange Penge, Embedet faas kun ved rigelige Bestikkelser, og Gagen slaar næppe til til at lønne den talrige Skare af Bestillingsmænd og Tjenere, som det vidtløftige Embedsmaskineri udkræver. Tilmed har Regeringen af Frygt for, at Embedsmændene skal faa for stor Indflydelse paa Befolkningen, for Skik kun at bortgive Embedet for faa Aar ad Gangen, som Regel 3 à 5 Aar. Efter Udløbet af denne Tid maa da Embedsmanden atter til at bestikke til højre og venstre for at opnaa et andet Embede. Paa denne Maade glider den ulykkelige Mand uhyggelig ned i det traditionelle Bestikkelses- og Statsbesvigelses-system, der er Landets Kræftskade.

Det vil da forstaas, at Udfaldet af en Proces ikke afhænger af Ret eller Uret, men alene af, om den paagældende har gode Kort paa Haanden overfor Yamen, god indflydelsesrig Familie og Venner og — last not least — en fyldt Pengepung.

Ved Siden heraf er der en betydelig Fare for Samfundet derved, at mange Forbrydelser, særlig de mest samfundsfarlige, aldrig opklares og straffes. Dette hænger sammen med den chinesiske Opfattelse af Begrebet Ansvarlighed. Dette udvides nemlig ud over alle fornuftige Grænser. Fra Familien, hvor Overhovedet er ansvarligt for alle Medlemmers Handlinger, overføres Principet til Klanen, Landsbyen, Distriktet og anvendes i vid Maalestok i Embedsverdenen. Nogle Eksempler vil vise, hvor vidt det drives. Saaledes indeholdt den officielle Peking Gazette for nogen Tid siden Meddelelse om, at Guvernøren i

en af Rigets midterste Provinser i Anledning af et Fadermord havde ladet samtlige Huse i Forbryderens Landsby nedrive. I et andet Tilfælde drejede det sig om et Tyveri af nogle Kasser Ammunition fra et militært Magasin. Her blev først Soldaten, der havde stjaalet, straffet med 100 Bambooslag og forvist, den underordnede Officer, der skulde inspicere, med 80 Slag og Afsked. Den vagthavende Officer blev tiltalt for Meddelaglighed, men havde forsigtigt absenteret sig i Tide, og ved Appellinstansen rejstes Tiltale mod den kommanderende General.

Embedsmanden formodes at have Kendskab til alt og alle i sit Distrikt og en ubegrænset Evne til at kunne forebygge alle Ulykker, ja, selv Naturbegivenheder. Sker der noget af den Slags, er han Skyld deri og bliver personlig ansvarlig. Et godt Eksempel herpaa er de jævnlige Oversvømmelser af den gule Flod. Før at afværge disse, der aarlig forvolder uhyre Ulykker og umaadelig Skade, er der paa de særlig truede Steder anlagt Diger af Ler og Riskviste; holdes disse nu i Orden, sker der kun undtagelsesvis Ulykker, og den landsfaderlige Regering lønner da ogsaa en hel Stab af Digeembedsmænd med dette Maal for Øje. Saalænge det gaar godt, har disse Embedsmænd kun deres beskedne Gage at leve af. Sker der en Katastrofe, begynder Sølvet at flyde rigeligere i deres Kasser i Form af Regeringens og privates Tilskud til Skadens Udbedring. Heraf havner den største Del i Embedsmandens egne Lomme. Fristelsen for ham til selv at fremkalde en Oversvømmelse er derfor stor. Naturligvis er der intet at sige til, at han straffes, naar han er Skyld i Skaden, men de straffes altid — ogsaa hans Overordnede lige op til Guvernøren — selv om de har været fuldstændig ude af Stand til at hindre Ulykken.

Sammenholder man nu alle disse forskellige Momenter, vil man nok kunne forstaa, at den kriminelle Retspraksis i China ikke svarer til den smukke Theori i Lovkodexen. Hvor Dommeren ikke ser sin Fordel i at forfølge en Forbrydelse, vil han af Frygt for sin Stilling søge at dække over den.

Jeg skal nu omtale et Par kriminelle Retssager, der giver et ganske godt Begreb om chinesisk Kriminaljustits.

I en større Landsby fandtes Liget af en gift Kvinde og kort Tid efter i Nærheden Liget af en Mand. Rygtet lod sig hurtigt forlyde med, at der her var Tale om en krænket Ægtmands Hævn over en utro Hustru og hendes Elsker. Manden lod sig godvillig arrestere og

bekræftede endog frivilligt overfor Dommeren, at det virkelig forholdt sig saaledes.

Medens det saaledes var in confesso, at Manden havde dræbt de to, var det af Hensyn til Strafudmaalingen af Vigtighed at faa konstateret, om der virkelig havde foreligget Hør. For at faa dette oplyst, blev Hovederne af de dræbte i Dommerens Overværelse anbragte i en Ballie med Vand, saaledes at Ansigterne vendte fra hinanden. Vandet blev derpaa sat i Bevægelse med en Stok, og Hovederne rullede rundt mellem hinanden. Da Bevægelsen i Vandet hørte op, vendte Ansigterne mod hinanden, og dermed var Brøden bevist, havde de været uskyldige, vilde de afdødes Aander have vendt Ansigterne i modsat Retning. Dommeren udtalte derpaa, at saafremt Drabet af Elskeren var sket in flagranti, vilde Gerningsmanden ingen Straf være ifaldet, fordi det havde været hans Hensigt at bevare det sacrosancte Ægteskabs Renhed. Drabet af Konen vilde være straffrit, fordi hun ved sit uhyre Fejltrin havde handlet »usønligt« mod sin Svigermoder. Under de givne Forhold maatte der nu idømmes ham 20 Slag Bamboo, men efter Straffens Udtaaelse skulde der udbetales ham en Sum af 50 Taels, 3: 100 Kr., en Sum, der antagelig skulde gøre ham det muligt at købe sig en ny Kone for. Eksecutionen af den latterlig lille Straf fandt Sted straks. Morderen blev af 2 Politibetjente lagt paa Maven nedenfor Dommerens Sæde, den ene Betjent satte sig overskrævs paa hans Skuldre, mens den anden blottede hans Underkrop, og saa de to Bødler fat med den lille Bamboo. En saadan Eksecution gør det modbydeligste Indtryk. Allerede ved det fjerde Slag dannede der sig to haandsbrede, røde Flader, der hurtigt blev hudløse og kom til at ligne en kraprød Hestebøf. Jeg ved knap, hvad der virkede mest modbydeligt: Synet af Laarene, Staklens Jammerskrig eller Betragtningen af Tilskuerne, hvoriblandt var adskillige halv voksne Europærknægte, hvis raa og lystne Udtryk fik en til at skamme sig over vor Civilisation.

Den anden Retssag handler ogsaa om et Mord, og tager sig i europæiske Øjne endnu mere oprørende ud. Liget af en yngre Mand fandtes i en Hytte i Udkanten af en Landsby. Saarene, der fandtes paa Liget, ledte straks Tanken hen paa en Forbrydelse. Ligsynet i China foretages ikke, som hos os, af en Læge, men af Dommeren selv, der vejledes af en Lægebog fra Midten af det 13de Aarhundrede, vrimplende af den krasseste Uvidenhed om fysiologiske Forhold. Efter

at Liget, der var stivfrosset, var tøet op paa en omstændelig Maade, fandt Dommeren af forskellige uhyggelige Detailler ud af, at der forelaa et Ritualmord, foretaget i Hekseøjemed, en Forbrydelse, der rammes af Lovens strængeste Straf. Mistanken samlede sig snart om en enkelt, en midaldrende, kæmpestærk Mand, der hyppigt i Smug søgtes som Troldmand. Men — Fuglen var fløjet uden at efterlade sig mindste Spor. Man arresterede da hans gamle Fader og slæbte ham for Dommeren, der straks lod ham fængsle for at faa ham til at opgive Sønnens Opholdssted. Man anvendte foreløbig relativt mildere Midler. Den gamle Mand anbragtes i en Fangegaard, hvor de værste Forbrydere findes. Et saadant chinesisk Fængsel er en af de uhyggeligste Anstalter, der kan tænkes. Fangehulerne findes indbyggede i de 3 af Gaardens Mure og minder ganske om Burene i en zoologisk Have. Forsiden bestaar af Jernstænger, Gulvet af stampet Ler, en Forhøjning af brændt Ler tjener som Seng. Det hele frembyder et Skue af den ubegribeligste Elendighed og Svineri og udbreder en frygtelig Stank selv i den kolde Tid. Den grænseløse Elendighed mellem Fangerne gør disse haarde og grusomme mod hinanden, særlig overfor dem, de tror er i Besiddelse af Penge, idet de paa den Maade tror at kunne afpresse dem Midler til Føde, hvoraf de saa godt som intet faar udleveret, eller til at bestikke Opsynet med, saa at de kan undløbe. De frygtelige Lidelser, den gamle Mand undergik ved Opholdet her, sivede ud, og for at frelse sin gamle Fader meldte Sønnen sig frivillig i Yamen.

Skønt Indiciderne mod ham var stærke nok, og skønt den frygteligste Tortur anvendtes: Brænden med glødende Tænger, Udpilning af Haar, Afrivning af Negle o. m. a., holdt den uheldige heroisk Stand og vilde ikke bekende. Tilsidst lod Dommeren ham, der efterhaanden næsten var bleven en Krøbling, kalde for sig. Han foreholdt ham, at hvor stærk han end var, vilde han dog i Længden ikke kunne udholde disse Pinsler. Dommeren maatte jo, da han var gaet saa vidt fortsætte lige til Døden. Det bryder jeg mig ikke om, sagde Fangen: det er dog kun mig selv, der lider derved, men tilstaar jeg mig skyldig, gaar det ogsaa ud over min Familie. Straffen var nemlig den tøvende Død for Gerningsmanden og Livsstraf, i Praksis Kastration, af hans Sønner og Sønnesønner over 16 Aar for at forhindre en saa forvorten Forbryder i at forplante Slægten videre.

Nuvel, sagde Dommeren, lad os indgaa en Overenskomst: Du tilstaar dig skyldig i almindeligt Mord, og jeg lover dig, at der saa ikke

skal blive gjort din Familie noget; og saaledes skete det da. Sagen paadømtes og naaede gennem Appeliinstanserne til »Board of punishment«, den kriminelle Højesteret i Peking, der formentlig har anset det for umuligt at opnaa en bedre Tilstaaelse, idet den skyldiges Navn straks opførtes paa Efteraarsdødslisten, der forelægges Kejseren. Denne stadfæstede straks Dødsdommen. Der tilberedtes nu den dømte et godt Maaltid Mad, dels for at lade ham forstaa, at Dommeren og Bødlen ikke handler ud fra fjendtlige Motiver, dels og vel særlig for at forhindre, at den døde skal vende tilbage til Jorden som en hungrig Aand, der kan gøre alskens Uro og Ulejlighed. Da Staklen var saa lemlæstet, at han ikke kunde gaa, bragtes han i en Bærestol til Retterstedet, der til daglig var et Pottemagerværksted, fulgt af en stor Mængde Mennesker, som Udsigten til at se den tøvende Død havde hidlokket. Denne Dødsmaade bestaar i ved kyndigt anbragte Snit at sonderdele Legemet i saa mange Dele som muligt uden at udslukke Livet. Tidligere paabødes 72, ja endog 122 Snit, nu er det kun undtagelsesvis 36, i Reglen 8. Først skæres Øjenlaagene af, derpaa udskæres Skulderbladene, saa afskæres højre Ben, venstre Arm, venstre Ben, højre Arm, derpaa skilles Hovedet fra Kroppen. Det skal være et ualmindeligt uhygeligt Syn at se paa, men næppe saa grusom en Dødsmaade som almindelig antaget, da Døden oftest indtræffer ved 4de eller 5te Snit. Dødsmaaden rummer derimod et religiøst Raffinement, der giver den stor Rædsel i Chinesernes Øjne. Da nemlig den afdødes Aand genopstaar i det andet Liv i nøjagtig den samme Skikkelse, som Legemet havde i Dødsøjeblikket, vil Aanden i den anden Verden præsentere sig som en uformelig Klump af Smaastykker.

Fangen udviste til det sidste stort Mod og Selvbeherskelse og kun sagte Klagelyde undslap ham under Dødskampen. Naar man betænker, hvad denne simple Mand udstod for Kvaler for at redde sin Familie fra Undergang, staar man fuld af Beundring overfor det Heltemod, der bunder i Chinesernes dybt rodfæstede Familiefølelse. En egoistisk, religiøs Tanke har dog sikkert ogsaa været medvirkende. Ved Kastration af hans Descendens vilde nemlig hans Aand engang blive berøvet Efterslægtens Bønner og Ofringer, og hans Tilstand i det andet Liv blive endnu mere ulykkelig, og det viser sig da ogsaa i China, at Religionen her som andre Steder er en saare stærk Magt, der overvinder Smerte og Død.

Akti Lovgivning.

Foredrag den 30. November 1908 af Professor Dr. juris *Carl Torp*.

Spørgsmaalet om en Aktielovgivning er hos os allerede gammelt. Siden Midten af 70'erne altsaa i over 30 Aar, har det Gang paa Gang været rejst, har pranget paa adskillige Valgprogrammer, er lovet løst af en Række Ministre. Særlig hver Gang vort Samfund gennemgik en økonomisk Rystelse — enhver saadan staar jo gerne mere eller mindre i Forbindelse med Aktiesvindel — har dette paany bragt Spørgsmaalet frem i Forgrunden — men hver Gang har vi atter med ægte dansk Lige-gladhed ladet det synke tilbage i Glemselens Mørke, naar Skrækken var overstaaet. I Oktober 1900 blev der endelig nedsat en Kommission til Udarbejdelse af Udkast til Aktielov — allerede 6 Maandere efter, April 1901, afgav denne Betænkning og Udkast til Aktielov — og nu 8 Aar efter er vi lige vidt. Ganske vist har baade det forrige og det nuværende Ministerium lovet os en Aktielov. Den ny Handelsminister har endog sat det som et Hovedpunkt i sit Program. Man skulde da synes, at det var overflødigt at rejse en Agitation for en Aktielovgivning. — Desværre, jeg frygter, at det er ingenlunde overflødigt, snarere saare nødvendigt. — I en ret stor Del af Forretningsverdenen — bl. a. visse Bank- og Vexellererkredse og lad os sige det rent ud hos en ikke ringe, om end den ringeste, Del af vor Sagførerstand — Kredse, som føle deres hellige Ret til paa lovlig Maade at skære en bred Rem af Næstens Hud truet, lever der, om end ikke aabenlyst saa des mere i det skjulte en stærk Uvilje mod enhver fornuftig Aktielovgivning. Og fra disse Sider kan en hemmelig, men ikke derfor mindre virksom Modstand følelig ventes. — Og dertil kommer, at den Mand, der vel skulde være nærmest til at føre Sagen igennem — Handelsministeren — desværre maa befrygtes at have svækket sin Evne til at bryde denne Modstand ved selv ret nylig offentlig at udtale Anskuelser, der — om

de end selvfølgelig ikke ere mente saaledes — sikkert ville blive tagne til Indtægt af Modstanderne.

Disse vil nemlig sjældent driste sig til direkte og aabenlyst at udtale sig mod Tanken om en Aktielov i al Almindelighed. De vil — mere diplomatisk — blot advare mod at gaa for vidt. De vil som et Skræmmebillede opstille Farerne ved at lægge hæmmende Baand paa Erhvervslivet og vil ud fra dette Synspunkt søge at beskære Lovens Opgaver saa meget som muligt. Og de vil underbygge deres Betænkkeligheder navnlig ved følgende Betragtninger: Paa den ene Side, at man ikke ved Lovregler kan forhindre hverken slet Ledelse eller Svindel, og paa den anden Side, at der i vort lille, hæderlige Samfund, hvor vi alle kender hinanden, og hvor alt er let gennemskueligt, ikke er nogen egentlig Trang til særlige Lovregler om disse Forhold.

Det har da ikke kunnet undgaa at vække nogen Bekymring med Hensyn til Sagens Gennemførelse, at den nuværende Handelsminister i Januarhæftet af Gads danske Magasin har udtalt sig paa en Maade, der vil stille ham vanskeligt overfor Sagens Modstandere. Naar der her er gledet ham Udtalelser i Pennen, der uhyggeligt minder om Modstandernes Argumentation, haaber jeg, at dette nærmest maa anses som et Ulykkestilfælde, og jeg tvivler ikke om, at den højtærede Minister vil være overlegen nok til, naar han staar overfor Ansvar for Opgavens Løsning, ikke at føle sig bunden ved disse Udtalelser. Men det vil næppe findes unaturligt, at de for mig som Medlem af Aktielovskommissionen indeholde en Opfordring til ikke at nøjes med en almindelig Argumentation for en Aktielovs Nødvendighed, men til ogsaa at udvikle og begrunde min og jeg tør sige Kommissionens afgørende Uenighed med den højtærede Ministers Udtalelser om en Aktielovs Opgave og Omraade. :

Inden jeg gaar over til disse Spørgsmaal, vil jeg gerne gøre nogle Bemærkninger om de lige berørte almindelige Indvendinger mod Aktielovgivning overhovedet. — da Angrebet særlig har være rettet mod det danske Udkast, tager jeg dette som Udgangspunkt.

Her møder vi først den Indvending, at »en Aktielov under alle Omstændighederne vil være i høj Grad hæmmende for de frie Bevægelser indenfor Erhvervslivet«, at man derfor højst kan anse det som »et nødvendigt Onde«, som man endogsaa i den før nævnte Artikel har sammenstillet med andre Byrder paa Erhvervslivet, saasom Skat paa Aktieselskaber, Ulykkesforsikring, Konsulatsafgifter, Butikslukning, 8

Timers Arbejdsdag o. s. v. -- Ja, mine Herrer, at noget saadant siges af dem, der har Interesse i at holde Vandet plumret, kan ikke undre — desmere maa det beklages, naar det ogsaa siges af Folk, der maa antages at mene det ærligt og ikke at have ondt i Sinde. For, rent ud sagt, det er en lidet veloverlagt Tale! Hvis man ved »fri Bevægelse indenfor Erhvervslivet« tænker paa loyal og hæderlig Forretningsførelse, saa lægger en Aktielov, som den i Udkastet foreslaaede, ingen, absolut ingen hæmmende Baand paa denne. Som det ogsaa i Kommissionens Motiver udtales, har det netop været Opgaven ikke at lægge den legitime Forretning nogensomhelst Hindring i Vejen. Derfor har Udkastet i Tilslutning til de fleste nyere Love i videst muligt Omfang søgt at undgaa alle normative Bestemmelser. Hvad det er for hæmmende Baand, der søges lagt paa Erhvervslivet — hvori disse viser sig — hører man da heller ikke noget om. — Det gør en nærmere Imødegaaelse umulig, men vel ogsaa overflødig.

Kun paa et Punkt er en positiv Kritik kommet mig for Øre, og den er da ogsaa rettet mod en af de faa virkelig normative Bestemmelser, der findes i Udkastet, nemlig dettes § 2, hvorefter Aktiekapitalen skal være mindst 50,000 Kr., og Aktierne ikke maa lyde paa mindre end 100 Kr. Her vil jeg da straks erkende, at man naturligvis kan strides om, hvorvidt disse Tal er rigtigt grebne — om de burde være højere eller lavere — men heldigvis er dette uden al Betydning for Lovforslagets hele øvrige Indhold; det berøres slet ikke af en Forandring paa dette Punkt. Men naar man undertiden synes at betragte det som en hellig og ukrænkelig Menneskeret, at der skal kunne stiftes Aktieselskaber med enhvilken som helst lille Aktiekapital og ganske smaa Andele — saa maa jeg protestere. Selve Beføjelsen til at drive økonomisk Virksomhed under Aktieselskabs Formen er nemlig en ganske overordentlig Begunstigelse, der ydes Kapitalen, en Begunstigelse, som medfører betydelige Farer for Misbrug i forskellige Retninger, og som derfor ganske naturlig kun bør indrømmes, hvor der er Trang til den. 3: hvor Forretningens Omfang og Risiko er af den Art, at Stiftelsen af sunde og gode Foretagender let vil hindres, hvis det fordres, at Deltagerne skal hæfte personligt. Men det gælder bl. a. netop kun, naar det drejer sig om store Kapitaler — personlig anser jeg Beløbet 50,000 Kr. for at være alt for lavt.

Sikkert er det da ogsaa, at intet er mere egnet til at fremelske Svinde af enhver Art end Dannelsen af ganske smaa Aktieselskaber.

Lige saa uholdbar er den Indvending mod en Aktielovgivning, der hentes fra vore smaa, gennemsigtige Forhold, og den — jeg havde nær sagt berygtede — danske Hæderlighed. Naar det i den tidligere berørte Artikel siges, at »Forholdene herhjemme ikke har været af en saadan Natur, at vi ikke har været tilstrækkelig beskyttede ved de nuværende Love«, maa dette særlig med de sidste Aars Begivenheder for Øje virke noget forbløffende. Jeg sigter heved ikke til den finansielle Kalamitet, der har ramt en Række store Aktieselskaber — Banker, og forskellige i Bygningsbranchen interesserede industrielle- og Handels-selskaber paa Grund af det stedfundne Byggekrach. Dette beviser ikke med Nødvendighed mere end, at Ledelsen har været letsindig eller udygtig; og derimod kan selvfølgelig ingen Aktielov værne. Men jeg sigter til, at der til Trods for, at vi mangler en Aktielov og de derved skabte Betingelser for at fordre Klarhed og rejse Ansvar, er oplyst saa meget om stedfundne Misligheder eller dog uforsvarlig Pligt-forsømmelse baade ved Selskabers Stiftelse, senere Emissioner, Regnskabsaflæggelse og Udbyttefordeling, at man maa være enten meget lidet fordringsfuld eller ualmindelig godtroende for ikke at se, at der i mange af vore Aktieselskaber har hersket en Letfærdighed for ikke at sige Raaddenskab, der vel kan mane til alvorligt at prøve, om en Fortsættelse af den lovløse Tilstand paa dette Omraade er forsvarlig, saa meget mere, som denne synes at medføre, at der kun ganske undtagelsesvis vil kunne gøres Ansvar gældende mod de skyldige. Jeg tør dog sige med Vished, at der vil komme artige Ting for Dagen, hvis man vilde og kunde fordre Dokumenterne lagt paa Bordet. Jeg skal endnu blot lige nævne, at der herhjemme, selv hvor der ikke af Stifterne har været tilsigtet noget misligt, har uddannet sig en Praksis, der er ganske utilbørlig, og som ikke noget andetsteds vilde kunne passere. Jeg sigter til det Forhold, som meget ofte er forekommet, at Aktierne offentlig udbydes til Pari, men Tegningen underhaanden sikres ved, at en Kreds af Mænd garantere den mod en ofte betydelig Provision, saa at Selskabet allerede ved Stiftelsen mangler en Del af sin Kapital, uden at Aktietegnerne eller Offentligheden har nogen Anelse derom. Et rigt Materiale findes derimod fra de senere Stadier af Aktieselskabernes Liv (Foredragsholderen fremdrog og gennemgik her en Række Tilfælde — Grundejerbankens Aktieemission af 1906 og Bankskandalerne i Nibe og Fredericia).

Disse Illustrationer af de i vor Aktieverden herskende Tilstande

vil kunne fortsættes i lange Baner; jeg selv skal lejlighedsvis siden fremdrage endnu nogle Tilfælde; og mange af de tilstedeværende vil sikkert kunne yde rige Bidrag til Supplering af Materialet.

Man maa da have Ret til at spørge: Hvorledes er det muligt, at man som sket i den oftere nævnte Afhandling — og senere gentaget i Rigsdagen — kan mene, at vi kan og bør nøjes med en Lov om Aktieselskabers Stiftelse samt Regler om Registrering og om autoriserede Revisorer? Ja, det er i Virkeligheden kun de første 9 Paragrafer i Udkastet — endda med Undtagelse af § 2 — som finder Naade for Kritiken — hele Resten, mener man, burde stryges. — Jeg skal forsøge kort at antyde, hvad en saadan Amputation betyder. Den betyder ganske simpelt, at hele Loven vil blive aldeles værdiløs. Den vil medføre, at alle Reglerne i Udkastets Kap. II. udgaa, det vil sige (foruden en Række nyttige og højst paakrævede Ordensbestemmelser) alle Reglerne om Udvidelse og Nedsættelse af Aktiekapitalen. Overfor denne Forsamling behøver jeg ikke at dokumentere, hvorledes herved den lige Vej anvises til at omgaa alle Regler om Stiftelsen, saaledes som ogsaa i Udkastets Motiver stærkt fremhævet. Alt, hvad der ikke kan gøres ved Stiftelsen, gøres saa simpelt hen ved kort efter stedfindende Udvidelse. Endvidere vilde hermed bortfalde alle Regler om Regnskabsaflæggelse, Udbyttefordeling m. m. — d. v. s. de Regler, som ved Siden af Bestemmelserne om Stiftelsen ere enhver Aktielovs Tyngdepunkt. Yderligere vilde bortfalde Bestemmelserne i Kap. III. om Selskabsmyndighederne, d. v. s. de Bestemmelser, hvorved der skal lægges Baand paa Direktørers og Bestyrelseres mulige Tilbøjeligheder til Misbrug. Det samme gælder om Kap. IV., hvor Generalforsamlingens Beføjelser præciseres, Kap. V. om Aktieselskabers Opløsning og Fusion — Akter, der overalt have vist sig at være de farligste Midler til Iværksættelse af grove Misligheder — endvidere de ganske uundværlige Overgangsbestemmelser i Kap. VII. og endelig de endnu mere uundværlige Straffebestemmelser i Kap. IX. — de Bestemmelser, hvis Ikke-Eksistens er en Hovedaarsag til, at alle Forsøg paa at ramme begaaede Misbrug under den nu bestaaende Ordning staar i Fare for at løbe ud i Sandet.

At nu dog nogle af disse Bestemmelser ikke er saa ganske uefne, skal jeg søge at gøre klart gennem nogle Oplysninger om faktisk bestaaende Forhold indenfor en Virksomhed, som jo bl. a. den ærede Handelsminister maa antages at være vel bekendt med — Rederivirk-

somheden, saaledes som den faktisk er organiseret i altfald en større Del af de mindre københavnske Rederiselskaber. — Det er en Sag, som er vel kendt indenfor store Kredse af den københavnske Forretningsverden, at Forholdet i mange af disse Selskaber har udviklet sig derhen, at »Direktøren« eller »den korresponderende Reder« har sikret sig en Stilling, der medfører en øjensynlig og nærliggende Fare for grove Misbrug. Det er saaledes en oftere forekommende Ordning, at Direktøren ved Siden af sin Gage har sikret sig Indtægt ved det, man kalder »Skibets Forretning« : Proviantering, Kulforsyning m. m. Man ser da, at den Mand, der som Selskabets Direktør skal kontrollere Regningerne, er den samme, som fra Stuen ved Siden af Direktionskontoret selv driver de paagældende Forretninger og udfærdiger Regningerne. Naar hertil kommer, at Lederen i Reglen faar Provision af den indsejlede Bruttofragt, og at der i adskillige af disse Selskaber slet ikke findes nogen Bestyrelse ved Siden af Direktøren, og at, hvor en saadan findes, Direktøren i Reglen er Medlem af denne, ofte dens Formand, saa tror jeg, at man uden Overdrivelse tor sige, at disse Direktører maatte være Mænd af en saa ophøjet Moral, at den endog rager langt op over den saa lovpriste danske Ærlighed, hvis man skulde kunne vente, at deres Syn paa, hvad der er Selskabets Interesse, aldrig farves af, hvad deres egen Interesse kræver. Det kan da heller ikke undre, at der hos en stor Del af Almenheden har udviklet sig en meget alvorlig Tvivl om, hvorvidt denne Indsigt regelmæssigt har været til Stede, naar det ses, at adskillige af d'Hrr. Direktører Aar efter Aar har haft efter danske Forhold særdeles gode Aarsindtægter, samtidig med at Aktionærerne intet faar, og Aktierne Aar efter Aar synker i Kurs — mange i en ligefrem foruroligende Grad, fordi der end ikke er blevet noget til Afskrivning. Og jeg har af mange samstemmende Udtalelser af ansete Forretningsmænd det bestemte Indtryk, at de saa langt fra finder alle de heromhandlede Bestemmelser i Aktielovsudkastet overflødige, at de tværtimod anser det for højst paatrængende, at vi faar Bestemmelser som den, der findes f. Eks. i Udkastets § 40 om, at der skal være en Bestyrelse ved Siden af Direktøren, i § 41, at Stillingen som Direktør og Bestyrelsesmedlem ikke kan forenes, i § 45, at de paagældende ikke maa deltage i Afgørelsen af Forretningsanliggender, der angaar dem selv, i § 49, at de ikke lønnes med Andel i Bruttofortjendsten — for ikke at tale om strænge Regler om Regnskabs- og Statusopgørelse, Afskrivninger m. m.

Jeg tror hermed at have paavist, at der ogsaa her i Danmark er Trang til en Lovgivning, der ikke blot regulerer Aktieselskabernes Stiftelse, men som følger og overvaager, om jeg saa maa sige, alle Stadier af disse Selskabers Levevej. — Men saa møder man til Slut ofte den Indvending, at man dog ikke selv med nok saa strenge Bestemmelser i en Aktielov vil ramme Svindelen. — Denne meget flertydige Paastand er enten øjensynlig urigtig eller ganske intetsigende. Der er selvfølgelig sandt, at ingen Aktielov — lige saa lidt som f. Eks. nogen Straffelov — umuliggør forbryderske eller uforsvarlige Transaktioner. Det tænker heller ikke noget fornuftigt Menneske paa. Hvis det var en Indvending af Vægt, kunde vi spare os enhver Lovgivning, særlig f. Eks. alle Straffelove. Men hvis Indvendingen skulde betyde, at en Aktielov er uden Værdi som Middel til at forebygge og modarbejde saadanne Transaktioner, er dette aabenbart urigtigt. Det gør nemlig en himmelvid Forskel, om noget saadant kan gøres ansvarsfrit og saa at sige med Lovens stiltiende Sanktion, og om Grænserne mellem lovligt og ulovligt er ganske vage og ubestemte — eller om omvendt Loven drager skarpe og klare Grænser for, hvad der er tilaldt, og hvad der er forbudt.

Naar med dette for Øje Aktielovs-Udkastets mange Bestemmelser undergives en ærlig Prøvelse, vil det sikkert findes, at de i det store og hele ikke gaa ud over, hvad der er nødvendigt eller dog ønskeligt. Set i denne Belysning vil det ikke være vanskeligt at forstå, hvorfor f. Eks. Stifterne og andre interesserede ikke maa stemme i Tilfælde, hvor netop deres Fremgangsmaade skal prøves (Udkastets § 11), at de hæfte for Aktietegning, som de modtage af Personer, hvis Uvederhæftighed er dem bekendt (§ 19), at saadanne tvivlsomme Aktiver som »goodwill« skal amortiseres i kort Tid (§ 37), og hvorfor det ikke gaar an at fjerne Bestemmelser, der saaledes som § 55, 1. Pkt. skulle sikre, at Myndigheden til at træffe disse fundamentale Afgørelser altid er hos Generalforsamlingen og ikke kan delegeres til de Ledere, hvis Forhold denne netop skal kontrollere.

Og hermed vil jeg slutte. Jeg har ikke forsøgt nogen detailleret Redegørelse for Udkastets Bestemmelser, for mig har det kun været Opgaven at fremhæve og gennem Eksempler illustrere, at de Forhold, der i alle civiliserede Lande undtagen Danmark og Norge have ført til en særlig Aktielovgivning, ogsaa ere tilstede her i Landet, og at en saadan Lovgivning er ganske nødvendig ogsaa hos os.

Hs. Eksellence norsk Minister Hagerup ønskede at gøre nogle Bemærkninger om de Bestræbelser, der i sin Tid havde været fremme for at tilvejebringe en skandinavisk Fællesaktielov. Taleren var den Gang Chef for det norske Justitsdepartement og havde hindret Gennemførelsen af en saadan Fælleslov, ikke af Mangel paa Interesse, men fordi Forholdene i Norge tvang ham dertil. Det danske Udkast oversendtes til Norge i 1903, netop som man her paa Stortinget var naaet til en Fællesindstilling om den norske Lov. Lagthinget modsatte sig midlertid Loven uden at der samtidig vedtoges en Lov om andre cooperative Sammenslutninger eller, som de i Norge kaldtes, »Foreninger«. I Odelstinget modsatte de norske Bønder sig imidlertid at man rørte ved deres Foreninger og oversendte paany Loven til Lagthinget i den Skikkelse, den havde i Fællesindstillingen. Der rejstes her i sidste Øjeblik fra Skibsredernes Siden en stærk Agitation mod Loven, og Lagthinget forkastede den paany. Taleren vilde gerne imødekomme Skibsredernes Ønsker og sendte dem Lovudkastet til Erklæring. Paa dette Tidspunkt var det, det danske Lovudkast kom; men man turde da ikke af Hensynet til en Fælleslovs Fordele tilsidesætte Arbejdet med den norske Lov. Denne var dog senere ikke bleven gennemført, idet den efter Regeringsskiftet i 1905 blev henlagt.

Kriminalretsassessor Giørtz sluttede sig til Indlederens Bemærkninger og mente, at disse var fuldt tilstrækkelige til at begrunde Kravet om en fuldstændig Aktielovgivning og ikke alene Regler om Aktieselskabers Stiftelse. Taleren fremdrog et i hans Praksis forefaldet Tilfælde som Eksempel paa, hvor uhyggelige Tilstande, der hersker paa Aktielovgivningens Omraade.

Overretssagfører Axel Bang udtalte, at han som Medlem af Sagførerforeningens Hovedbestyrelse havde haft Lejlighed til at gøre sig nøje bekendt med det nye Aktielovforslag. Hovedbestyrelsen havde ogsaa ligesom Indlederen ønsket, at man fik en fuldt gennemført Aktielov og ikke blot Regler om Aktieselskabers Stiftelse. De Regler, Forslaget indeholdt om Regnskabsaflæggelse var endog efter Hovedbestyrelsens Mening alt for summariske. Selv om dette var et vanskeligt Punkt, maatte det dog gennemføres. Man maatte kunne opstille visse Regler om, hvad et Regnskab absolut skulde indeholde. Dette vilde ialfald give den virkelig Regnskabskyndige Forudsætningerne for at

bedømme Selskabets Status. Der maatte fremdeles gives Regler om, at Udbytte kun maatte udbetales, naar det kunde skaffes til Veje ad sædvanlig Vej. Taleren troede, at det var af ganske særlig Betydning, at der opstilledes bestemte Regler i disse og lignende Retninger, for at hæderlige Folk kunde vide, hvorledes de maatte optræde for at blive kaldt hæderlige.

Taleren pointerede, hvor vanskelig den hæderlige Mands Optræden og Ansvar var, naar man i et Selskab kunde forudse en Standsning. Det var tilsyneladende let nok for den hæderlige Mand at nægte at underskrive under Henvisning til, at Aktiverne nu kun kunde opføres med Salgsværdien. Men paa den anden Side kunde det at løbe fra det hele let gøre Tabene og dermed Ansvaret endnu større.

Fhv. Retsformand Madvig bemærkede, at Indenrigsminister Bramsen i sin Tid henvendte sig til ham om at udarbejde et Forslag om Regler om Aktieselskabers Stiftelse. Taleren ønskede en fuldstændig Aktielovgivning og fik Prof. Torp med i Udvalget. Det var ligeledes Taleren, der i sin Tid havde været ivrig for at faa en fælles nordisk Aktielov; han havde vel ventet Modstand i Sverige, men ikke i Norge. Paa det nuværende Tidspunkt var det imidlertid uheldigt at lade Spørgsmaalet om en ny Aktielov henstaa for at faa en fælles skandinavisk Lov. Men skulde en Aktielov gøre Nytte, maatte man tillige have en Lov for cooperative Selskaber; man kunde her drage Nytte saavel af de norske som af de svenske Udkast hertil. Taleren mente, at der maatte nedsættes en Kommission for at udarbejde et saadant Forslag. For at Kommissionen kunde arbejde hurtigt, maatte den dog højst bestaa af 3 Medlemmer, men med Ret til at tilkalde sagkyndig Bistand.

Etatsraad Olesen sluttede sig som Medlem af Kommissionen ganske til Indlederen. Han haabede imidlertid, at de sidste Aars Begivenheder vilde fremme Arbejdet for Loven og satte i denne Sag sin Lid til Ministeriet.

Indlederen replicerede kort til de forskellige Talere.

Erfaringer fra norsk Straffeprocess.

Foredrag d. 25. Januar 1909 af Statsadvokat *Salomonsen* fra Christiania.

(Foredraget findes trykt in extenso i 1. Hefte af Tidsskrift for
Retsvidenskab 1909).

Efter at den nye norske Retspleje er ført ud i Livet, er man i Norge gennemgaaende meget tilfreds med den; der er saa godt som ikke et eneste Punkt af Betydning, hvor man for Tiden kunde ønske en Ændring foretaget. I den korte Tid, der staar til min Raadighed i Aften, er det naturligvis umuligt at give en indgaaende Paavisning af Lovens mange Enkeltregler, jeg skal derfor kun forsøge i Hovedtrækene at skizzere den nye Ordning af Strafferetsplejen hos os ved en Gennemgang af vor Lovs Regler om følgende 4 Hovedpunkter af Straffeprocessen.

I. Paatalemyndigheden. II. Anklageprincippet. III. Bevisumiddelbarheden og IV. Lægdommerne.

I. Den øverste Indehaver af Paatalemyndigheden er Rigsadvokaten. Hans Stilling er ganske uafhængig; alene Kongen kan give ham Paalæg, og han sorterer ikke under Justitsdepartementet. Under ham staar Statsadvokaterne og under disse Politimestrene. I de fleste Sager af nogen Betydning er det Statsadvokaterne, Paataleretten tilkommer. Det første, disse foretager sig, naar en Forbrydelse er begaaet, er naturligvis at søge at skaffe Bevis til Veje. Selv om Bevismaterialet foreligger, er det dog ikke uden videre Statsadvokatens Pligt at gribe ind; dette sker kun, naar offentlige Hensyn kræver det, idet Opportunitetsprincippet er gældende. Dette Princip, der i Praksis virker meget heldigt, muliggør saaledes, at man i mange Tilfælde kan undlade Paatale, hvor en Strafforfølgning for den almene Bevidsthed vilde være særlig stødende, f. Eks. hvor den juridiske Skyld ligger et Sted, den moralske

et andet. Det er nu vel sandt, at Principet giver Paatalemyndigheden en stor Magt, der kan misbruges; men herimod har Loven opstillet Kau-tiler ved at paalægge den underordnede Myndighed, som Paatalen tilkommer, at indgive en begrundet Indstilling til den overordnede — for Rigsadvokatens Vedkommende til Kongen — i alle Tilfælde, hvor Paatale ønskes opgivet. Hertil kommer, at ved Siden af det offentlige har den private forurettede Adgang til privat at forfølge Sagen. De Hensyn, der kan føre til at undlade Paatale, er naturligvis mangeartede; saaledes ses Hensynet til den privat forurettede at have ført til at undlade at paatale Mandens Mishandling af Hustruen i Tilfælde, hvor hun frivillig er gaaet i Forbøn for ham, for ikke at gøre hans Mishandlinger værre bagefter. Ligeledes kan den sigtedes Ungdom føre til, at Paatale undlades, og at Sagen lægges i Værgeraadets Haand, Ogsaa Hensyn, der ligger udenfor Forbrydelsen, kan bevirke, at Paatale opgives, f. Ex. at Omkostningerne vilde blive alt for uforholdsmæssig store. Fremdeles ham man set, at Injuriefølgning mod en Skolelærer er opgivet, fordi det fandtes betænkeligt at føre Skolebørnene som Vidner mod deres Lærer. Man har Eksempel paa, at Strafforfølgning er opgivet, fordi Sigtetes Moder laa dødssyg o. s. f., men i Reglen vil naturligvis ikke et saadant enkelt Hensyn være afgørende, men flere virke sammen.

Denne Opgivelse af Paatalen er bleven end mere almindelig, efter at det ved Lov af 1902 er bleven tilladt at gøre Frafaldelse af Paatalen betinget af, at Sigtede ikke i en vis Tid forsætlig forser sig. Denne Lov skyldes vor nuværende Gesandt i Danmark, Professor Hagerup. Sigtede sættes herved under Kontrol, og man undgaar at sætte et ofte unødigt Forbryderstempel paa Manden. Det har vist sig i Praksis, at meget faa af de Personer, mod hvem Paatale betingelsesvis er opgivet, paany forser sig.

I Aaret 1905 har i Kristiania af 39 Personer, mod hvem Paatale betingelsesvis var opgivet, alene 7 forbrudt sig. I Aarene 1906 og 1907 var Tallene henholdsvis 2 af 38 og 8 af 65.

Naar det offentlige har opgivet Paatale enten af Bevismangel, eller fordi offentlige Hensyn ikke kræver det, faar den fornærmede Meddelelse herom, og han har da inden Forløbet af en vis Tid Adgang til at begære Paatale enten ved at indanke Sagen for Rigsadvokaten, der dog i Reglen vil resolvere som den underordnede Myndighed, eller ved at anlægge privat Sag.

Den subsidiære private Paatale har ved sin blotte Eksistens stor Betydning i de Tilfælde hvor Myndighederne af Bevismangel har undladt Paatale, idet den vil skærpe Statsadvokatens Omhu og Ansvarsfølelse. Forfejlet er den derimod, hvor det er af Hensyn til manglende offentlig Interesse, Statsadvokaten har undladt Paatale, idet Embedsmandens Skøn selvfølgelig her ubetinget bør gaa forud for den private; men den har ikke i Praxis givet Anledning til Ubehageligheder. I 1905 blev saaledes i Kristiania alene 7 Tilfælde forfulgte privat, hvoraf 1 forligtes medens 2 endte med Dom; i hvert af Aarene 1906 og 1907 blev alene 1 Tilfælde privat forfulgt, hvoraf det ene endte med Frikendelse det andet med Forlig.

II. Det næste Punkt, jeg vil gøre til Genstand for Omtale, er Anklageprincippet.

Dette falder i to Afsnit, der teoretisk set af Loven er bygget ganske forskellige. Forundersøgelsen, der af Loven er ordnet inkvisitorisk og Hovedforhandlingen, der er ordnet accusatorisk. I Praxis er imidlertid Anklageprincippet trængt stærkt igennem ogsaa paa Forundersøgelsens Stadium. Lovens Synspunkt er det, at naar Retsforfølgning er foranlediget, skal Paatalemyndighederne være afskaaret fra Indflydelse paa Sagen, og Forfølgningen alene ligge i den upartiske Dommers Haand, idet man har ment, at Sigtede er bedst betrygget ved denne Ordning. Sigtede kan imidlertid samtykke i, at Sagen undergives Statsadvokatens Behandling, og i Praxis erhverves i Reglen saadant Samtykke. Resultatet er derfor, at Statsadvokaten enten selv eller som oftest gennem Politiet skaffer hele Bevismaterialet til Veje og leder hele Undersøgelsen. Det er herunder hans Pligt ogsaa at fremskaffe alt, hvad der kan tjene til Sigtedes Fordel, og det har i Praxis vist sig, at det gør han med Iver. Dette viser sig bedst i, at Sigtede saa ofte samtykker i at han leder Undersøgelsen. Ofte er det dog nødvendigt at benytte Rettens Assistance, særlig fordi Vidner ingen Pligt har til at udtale sig for Paatalemyndighederne, men kun for Retten. I saa Fald vil der vel foreligge et Forhør, men ikke en egentlig retslig Forundersøgelse, idet Forhøret kun omfatter de Personer, Paatalemyndigheden begærer afhørt, medens Retten ikke selv anstiller Efterforskninger.

Under Paatalemyndighedens Efterforskning bliver Sigtede behandlet som Part, ikke som Forhørsobjekt. Der anvendes ingen Tvang mod ham; han har Adgang til at engagere sig eller faa beskikket en Forvarer, uden at man dog mærker, at Undersøgelsen mangler Effectivitet.

Den Udvikling der er foregaaet i Norge viser, at Anklageprincippet med fuldstændig Tryghed kan anvendes ogsaa paa Forundersøgelsen, men det forudsætter selvfølgelig en fuldt gennemført Anklageorganisation, navnlig at den overordnede kan henvende sig direkte til det underordnede Politipersonale. Det turde da ogsaa være en af Hovedfejlene ved den nye danske Lov, at Forundersøgelsen i Danmark skal danne hele Grundlaget for Sagen og ikke blot for Tiltalespørgsmaalets Afgørelse.

Efter Forundersøgelsen kommer Tiltalespørgsmaalet, der heldigt er lagt i Paatalemyndighedens Haand. Det er saaledes den samme Mand, der skal føre Sagen, som er raadig over denne.

III. Jeg gaar herefter over til at omtale Bevisumiddelbarheden. Dette Princip er ubetinget anerkendt i Norge i det videste Omfang. Med Hensyn til Vidnebeviset er det saaledes Hovedreglen, at Vidnerne altid føres for den dømmende Ret. Dog kan, hvor Vidnerne tidligere er førte for en Ret, og Forklaringen er beediget, Vidneførelsen oplæses, hvis der er forbundet store Vanskeligheder med deres Førelse paany. Der hersker hos os den fuldkomneste Enighed om dette Princip fuldkomne Berettigelse, og det følger jo af sig selv, at levende Tale er langt at foretrække for Skrift. Tonen, Nyancen, Personens Fremtræden, Ting, der er af største Betydning, gaar jo fuldstændig tabt, hvor Vidneforklaring protokolleres og oplæses. Men det vigtigste af alt er, at kun Umiddelbarhedsprincippet tillader Krydsforhør. De Indvendinger, der rejstes mod Princippet, har mindre Betydning. At Appel vanskeliggøres opvejes ved at aabne vid Adgang til Sagens Genoptagelse. Det er da ogsaa væsentligst udenforliggende Hensyn — Besvær for Vidnerne, Omkostninger for Staten — der anføres derimod. Det er vel rigtigt, at det kan medføre en Del Besvær for den enkelte at møde som Vidne som oppe hos os, hvor vi har haft Eksempel paa, at Vidner har maattet rejse flere Tusinde Kilometer for at afgive Forklaring. Men for det første bliver Udgifterne for Vidnet naturligvis betalte, saaledes at den jævne Mand virkelig har Følelsen af at være økonomisk skadesløsholdt, og for det andet er det jo ikke saa hyppigt, at en Mand overhovedet bliver Vidne i en eller anden Straffesag, at det Besvær, Pligten medfører for ham, ikke paa langt nær kan veje op mod den Samfundsinteresse, som Sagens rette Belysning har. Hensynet til Omkostningerne for Staten er naturligvis vægtigere. Imidlertid har disse i de 3 sidste Aar gen-

nemsnitlig ikke oversteg 65,000 Kr. aarlig, saa Udgifterne synes ikke uforholdsmæssige.

IV. Jeg skal endelig gaa over til en Omtale af Lægdommerinstitutionen. Disse haves hos os i 2 Former, dels i Meddomsretten, dels i Lagmandsretten. Den første bestaar af en retskyndig Formand og 2 læge Bisiddere, der er Meddommere med lige Stemmer med den retskyndige. Den sidste bestaar af 3 retskyndige Dommere og 10 Jurymedlemmer, der alene har Afgørelsen af Skyldspørgsmaalet. Den første behandler de mindre Sager, den sidste de større, men Lagmandsretten fungerer tillige som Appeldomstol for Meddomsretten, idet det offentlige kan indanke enhver Dom for denne Ret, den Sigtede enhver Dom, hvorved han er idømt Fængsel.

Dette Princip med kun to Domstole var dristigt af Hensyn til Faren for Overbebyrdelse af Appeldomstolen, men Faren har ikke vist sig at faa Betydning endnu i Praksis. I Aaret 1904 blev 3400 Sager paa-kendte af Meddomsretten, og heraf alene 374 indanket for Lagmandsretten, medens de tilsvarende Tal for 1903 var 3648 og 448.

Meddommerne maa naturligvis have juridisk Belæring, og den afgørende juridiske Indflydelse ligger derfor naturligvis i den juridiske Dommers Haand, medens Bevisspørgsmaalet ligger i de læge Dommers. Erfaringen viser, at Dommene i Reglen er enstemmigt, naturligvis ofte, fordi Sagen er klar. Overstemmes den juridiske Dommer, er Afgørelsen i Reglen frifindende. I Lagmandsretten faar Lægdommerne juridisk Belæring i et Foredrag, Formanden holder. Dette omfatter baade Retsbelæring og en Fremstilling af Sagen og dens Beviser. Om disse sidste skal medindbefattes under Foredraget har i fremmede Retsforfatninger været omtvistet af Frygt for, at Lægdommerens selvstændige Opfattelse skulde blive paavirket. Hos os har det dog kun virket heldigt. Formanden faar herved Lejlighed til at kritisere dette, baade ifl. alm. Hensyn (f. Eks. den mindre Paalidelighed af Børns Udsagn) og ifl. Betragtninger over det enkelte Vidnes Troværdighed. Formandens personlige Mening vil naturligvis her ofte skinne igennem eller endog blive udtalt, men Erfaringen viser dog, at Lægdommerne skønner selvstændigt. Lægdommerne vælges af Kommunalbestyrelserne blandt alle Klasser, dog viser det sig, hvad der maa anses for heldigt, at de studerende Klasser er mindst repræsenterede, Næringsdrivende talrigst. Ogsaa Kvinder er nu valgbare og vælges hyppigt, særlig i Christiania. Erfaringen om deres Deltagelse er, at denne viser sig at være absolut hel-

dig, særlig i Sager, hvor kvindelig Indsigt er af Betydning. Faren for Anstødelighed i Sædelighedssager har vist sig fuldstændig ubegrundet.

Lægdommerinstitutionen virker i det store og hele fuldt ud tilfredsstillende. Derimod kan man naturligvis tvistes om, hvilken Form, der bør vælges, Meddomsmænd eller Jurymedlemmer.

Kritikken rettes særlig paa, at Juryen er for tilbøjelig til at frifinde. Det er ofte hændt mig selv, at Lagretten har frifundet, hvor jeg har ventet Dom, men ved paany at gennemgaa Sagen fra Lagrettens Synspunkt, har jeg maattet erkende, at Spørgsmaalet har været yderst tvivlsomt. Ofte rettes Kritikken paa, at Lagretten let overskrider sin Competence. Dette er yderst sjældent, og virker altid kun materielt heldigt.

Man maa derfor sikkert sige, at hvis man først er slaaet ind paa Juryinstitutionen, lader den sig næppe opgive uden Tab.

Højesteretsadvokat Hindenburg erklærede sig enig med Taleren i Værdien af det accusatoriske Princip og Bevisumiddelbarhedsprincippet, derimod var han uenig med ham om JURYENS Betydning. Taleren havde spurgt en Lagmand i Norge, om hvorledes den virkede, og Svaret havde været: højst ulige. Den lod sig paavirke af Pressen og havde Vanskelighed ved at magte Regnskabs- og andre indviklede Sager. Han opfordrede Indlederen til at udtale sig herom.

Hs. Eksellence norsk Minister Hagerup havde i sin Tid under Stortingsdebatten bekæmpet Indførelsen af Juryinstitutionen og ønsket Meddomsmænd, hvis man skulde have Lægmænd, men Taleren maatte erkende, at Lagretten i Praxis havde vist sig tilfredsstillende: kun var den ikke betryggende i politiske Sager og Injuriesager, idet Dømfældelse her viste sig saa godt som umulig.

Professor Munch Petersen takkede Indlederen for det instruktive Foredrag og betonedede, hvor opmuntrende hans Udtalelser var for os, som skulde begynde under en Retspleje efter væsentlig samme Principper, som de skildrede, selv om vor Lov ikke overalt tillod os at naa saa vidt. Han ønskede at rette et Spørgsmaal til Indlederen. I den senere Tid var der rettel Bestræbelser paa, at det skulde være Retsformandens Ret eller endog Pligt efter at have holdt sin offentlige Belæringstale til Jurymedlemmerne at begive sig ind i Raadslagningsalen og der give

disse hemmelig Vejledning. Taleren ønskede Indlederens Udtalelse om, hvorvidt han mente, at dette virkede heldigt.

Indlederen bemærkede overfor Højesteretsadvokat Hindenburg, at Pressen vel havde haft nogen Indflydelse paa Lagretten, men at dette nu var udelukket efter at Loven havde forbudt Bladene at udtale sig om Lagretssager, før disse var paadømte. Den anden Indvending ramte Bevisumiddelbarheden ikke Lagdommerinstitutionen. Derfor lader man ogsaa Sagkyndige bearbejde slige Sager forud.

Overfor Professor Munch Petersen mente Indlederen, at det ikke kunde gøre synderlig Forskel, om den af Taleren paapegede Bestræbelse vandt Indpas, idet Lagdommerne ofte af sig selv søgte yderligere Retsbelæring, som da gives i offentligt Retsmøde. Kun hvis det blev gjort til Regel, at den retskyndige *skulde* give den omtalte yderligere Belæring under Juryens hemmelige Raadslagning, vilde det kunne gøre Skade, idet Lagretsmedlemmerne da let vilde gaa over til at blive Meddomsmænd.

„Om Arbejderkonfliktens Afgørelse ved tvungen Voldgift“

Foredrag den 22. Februar 1909 af Overretssagfører *Oskar Johansen*.

I Januar 1898 dannedes de samvirkende Fagforbund. I November Maaned samme Aar stiftedes Arbejdsgiverforeningen. Disse 2 stærke Sammenslutninger stod saaledes fuldt organiserede overfor hinanden i Foraaret 1899, da den store Lockout iværksattes i Maj Maaned. Afslutningen af denne ved September Forliget lærte de stridende Partier gensidig Respekt og dannede det første Grundlag for en egentlig retslig Ordning af Forholdet mellem Organisationer af Arbejdere og Arbejdsgivere her i Landet. Der træffes her dels Bestemmelser, der skal værne mod fremtidige Strejker og Lockouter ved at fastsætte, at disse kun maa støttes eller godkendes af Hovedorganisationerne, naar de er iværksatte efter foregaaende Varsel og Beslutning af kvalificeret Flertal af Fagforeringsmedlemmerne, dels indføres der direkte Retshaandhævelsesmidler overfor iværksatte Standsninger ved Etableringen af den permanente Voldgiftsret. Paa dette Grundlag har man siden arbejdet videre, og Voldgiftsprincippet er stadig trængt videre frem, særlig forsaavidt man har anerkendt, at Uenighed om *Fortolkningen* af bestaaende Tariffer i de forskellige Fag ikke bør føre til Arbejdsstandsning. Der er gennem denne Udvikling indvundet et stort Omraade for Retstanken. Tilbage staar imidlertid Spørgsmaalet om, hvad der skal ske naar Tariffen udløber eller opsiges. Dette Spørgsmaal behersker Sindene overalt i den circulerende Verden. Medens vi herhjemme, fraset enkelte Bestemmelser i Lov af 3. April 1900, staar paa et rent privatretligt Grundlag, idet alt, hvad der gælder i saadanne Tilfælde, er fastsat ved Parternes frie Aftale, er man i de fleste andre Lande gaaet over til en offentligretlig Ordning.

Det første beskedne Skridt, Staten foretager for at forhindre Arbejdsstandsninger (Strejke eller Lockout) er Indførelsen af *fakultativ Mægling*. Der oprettes Organer, hvis mæglende Bistand tilbydes Parterne, f. s. v. disse maatte ønske det. Men man indser naturligvis hurtigt det utilstrækkelige heri, og det næste Skridt er da *tvungen Mægling*. Dene Ordning er i 1906 indført i Sverige. Ved en Lov af 31. Decbr. 1906 er hele Riget inddelt i 4 Distrikter, og i hvert udnævner Kongen en Forligsmægler, som *skal* mægle dels i Stridigheder mellem Arbejdsgiver og Arbejder, dels ogsaa mellem Arbejdsgivere indbyrdes og forskellige Grupper af Arbejdere, forsaavidt saadanne have Indflydelse paa Arbejdsforholdene i Distriktet. Efter Samraad med de stridende kan man tilkalde Sagkyndige, men nogen Tvangsmagt har han ikke.

I Sverrig har denne Ordning jo altsaa endnu fungeret for kort til at man kan have nogen Erfaring om dens Nytte. Men i andre Lande, hvor tvungen Mægling har virket i længere Tid, maa vistnok adskillige Arbejdsstandsninger siges at være hindrede eller bragt til hurtigt Ophør ad den Vej. Alligevel er det dog klart, at man ikke kan blive staaende derved. Naar Mæglingen mislykkes opstaar saavel hos Udenforstaaende som maaske ogsaa hos Parterne selv Ønske om Stridens Afgørelse ved en ligefrem Kendelse af Tredjemand. Og forsaavidt Parterne da ere enige om en saadan Afgørelse, kan der selvfølgelig ikke være nogen Betænkelighed derved. Man naar derved til den *fakultive Voldgift*, som naturligvis meget vel er forenelig med en tvungen Mægling, gaaende forud, hvorfor ogsaa Loven sædvanlig knytter disse 2 Stadier sammen.

Paa dette Trin i Udviklingen befinder nogle af de mest fremskredne Stater sig.

Allerede i 1886 blev der ved en Lov for Staten New York, som senere er overført til 12 andre af de forenede Stater i Nordamerika, skabt permanente Voldgiftsdomstole for almindelige Konflikter omfattende mindst 10—50 Arbejdere (forskelligt i de forskellige Stater). Medlemmerne af disse Domstole udnævnes af hver Stats Guvernør, og deres Hverv er dels at mægle dels at domme. De mægler *ex officio*. Men de er kun Voldgift paa Begæring af Parterne. Deres Myndighed til at indstævne Vidner, tage i Ed, udnævne Skøns mænd, fremskaffe Dokumenter og lign. er den samme som de almindelige Domstoles.

I England, hvor man ellers ikke er stemt for Statsindgriben, blev der dog i 1896 oprette en særlig Afdeling af Handelsministeriet med det Hverv at undersøge opstaaede Stridigheder mellem Arbejdsgiver og Ar-

bejdere, gøre Skridt til at faa en Sammenkomst istand mellem Parterne under Forsæde af en Person valgt af en af dem eller af Handelsministeren, samt at udnævne en Voldgiftsmand paa Begæring af begge Parter.

Selvfølgelig er det et overmaade vigtigt Spørgsmaal, hvorledes den Kendelse, som afsiges af Voldgiftten, skal skaffes respekteret. Det er ingenlunde sikkert, at den Part, som har været med til at underkaste sig Voldgift, vil bøje sig, naar Kendelsen gaar ham eller dem imod. Og Spørgemalet er da, om Staten, som dog staar bag Voldgiften, ikke bør føje sin Tvangsmagt til Kendelsen for at faa den fuldbyrdet. Hverken i Amerika eller England har man imidlertid dristet sig hertil. Det overlades den Part, som faar Medhold af Voldgiften, selv at skaffe Kendelsen gennemført.

Videre er man gaaet i et for det norske Storting i 1903 fremsat Forslag, som dog af Grunde, der ikke vedrører det her foreliggende Spørgsmaal, ikke er blevet til Lov. Der foresloges her oprettet — nærmest kommunale — Mæglingsraad, og naar Mægling havde vist sig frugtesløs, bestemtes det, at Striden med begge Parters Samtykke kunde forelægges en Voldgift. For Overtrædelse af denne Voldgifts Kendelse var da fastsat Straf af Bøder (oprindeligt i Forslaget tillige Fængsel).

Fra dette Standpunkt er der et i en vis Forstand kun lille, men i Virkeligheden rigtignok overmaade vigtigt Skridt til den *tvungne Voldgift*. Det er nemlig principielt set Skridtet fra Parternes eget Herredømme over Forholdet til Statens Raaden over Arbejdsvilkaarene gennem en af den organiseret Domsagt. Og selvfølgelig maa det erkendes at være en overmaade betænkelig Sag at gøre dette Skridt. Men ligesom dog først derved en virkelig retlig Ordning kan siges at være etableret i disse Forhold, saaledes fører som paavist den hele Udvikling og Nødvendigheden af at finde effektive Midler mod Arbejdskampene til, at man ialtfald maa optage »den tvungne Voldgift« til Drøftelse. Og det er næppe heller for meget sagt, at denne Institution i alle civiliserede Lande er taget op til Debat.

Under disse Omstændigheder er det naturligvis af største Interesse, at tvungen Voldgift ikke blot fremtræder som en teoretisk Konstruktion, men allerede er en Kendsgerning.

Efter store og for Arbejderne ødelæggende Strejker indførtes i 1890'erne tvungen Voldgift i flere af de australske Stater, mest udformet i Ny-Zeeland.

Domstolen bestaar af 3 Medlemmer, valgte af Statens Guvernører,

de 2 paa Forslag af Organisationerne, det 3die blandt Medlemmer af Landets højeste Domstol. Denne Myndighed afgør alle Stridigheder, som Parterne ikke forliger, og fastsætter Lønnens Størrelse i Tilfælde af Strejker. Dens Kendelser kan tvangsfuldbyrdes. Der har vel af og til vist sig nogen Tilbøjelighed til ikke at rette sig efter Afgørelserne og Tvangsmidlerne er derfor gentagne Gangt blevet skærpede, men Resultatet har langtfra været, at man har vendt sig fra Principet. Tværtimod! Efter at der i Halvfemserne var dannet et fælles Parlament for alle Staterne i Australien, var noget af det første, man foretog, at indføre tvungen Voldgift. Paa Grund af, at Parlamentets Kompetence er begrænset, blev Voldgiftsrettens Kompetence ogsaa begrænset, idet den kun kan afgøre Stridigheder, der strækker sig udover de enkelte Staters Grænser. Men man har siden stadig stræbt at udvide Kompetencen, endda med tvivlsom forfatningsmæssig Berettigelse. De særlige historiske Forudsætninger, der har affødt den tvungne Voldgifts hurtige Fremtrængen og store Betydning i Australien, og de særlige politiske Forhold, hvorunder den virker, bevirker imidlertid, at man ikke er berettiget til at drage Slutninger herfra til Mulighederne for Indførelse af almindelig tvungen Voldgift i Europa. I de europæiske Lande vinder Tanken imidlertid stadig mere og mere Terrain. I England er der i de senere Aar paa Fagforenings-Kongresserne blevet fremsat Forslag derom, som har samlet talrige Stemmer. I Frankrig fremsatte Millerand, som Handelsminister, i 1890 det første europæiske Lovforslag om tvungen Voldgift. Dette Forslag vakte megen Opmærksomhed men ogsaa megen Modstand, og det blev ikke gennemført. Senere er det dog i det væsentlige blevet akcepteret af et Udvalg i Deputeretkammeret. Den eneste europæiske Stat, der har gennemført Principet, er Genf, hvor tvungen Voldgift indførtes i 1900. Tariffens Fastsættelse sker her ved en Domstol. Naar Tariffen er fastsat, er enhver Strejke eller Lockout forbudt og straffes. Det danske Vicekonsulat i Genf, gennem hvilket jeg har søgt Oplysninger om Lovens Betydning, roser den stærkt som et aldeles fortrinligt Middel til at skabe rolige Arbejdsforhold.

Selv om man saaledes ikke tør paastaa, at den tvungne Voldgift endnu har vundet stærkt Fodfæste i Europa, er det dog sikkert, at Tanken tiltvinger sig mere og mere Opmærksomhed. Vanskelighederne ved dens Genemførelse er dog store: Domstolens Sammensætning giver Anledning til megen Tvivl og Strid. Dommenes Haandhævelse volder ligeledes store Vanskeligheder. Overfor Arbejdsgiverne er Gennemførel-

sen let, dels paa Grund af de civile Følger, dels paa Grund af den offentlige Menings Indflydelse. Overfor Arbejderne er disse Retsvirkninger derimod langt svagere. Den vægtigste Indvending, der kan rejses mod den tvungne Voldgift, er dog sikkert den, at Stridighederne oftest drejer sig ikke om Retsspørgsmaal, men om Interesser, hvis Afgørelse man ikke kan overlade en Domstol at træffe Beslutning om. Arbejderne vil hævde, at de uden Strejkeret mister deres Frihed; Arbejdsgiverne, at en Afgørelse af Lønspørgsmaalet ikke kan *paatvinges* dem, der har den økonomiske Risiko.

Overfor denne Indvending staar imidlertid den store Interesse, Samfundet har i at værne sig mod de baade for Parterne og for Samfundet ødelæggende Strejker og Lockouter, og Juristerne synes her at burde være de første i Kampen mod denne sociale Militarisme.

„Fast Ejendoms Inddragelse i Ejerens Konkursbo eller insolvente Dødsbo“.

Foredrag den 29. Marts 1909 af Cand. juris *Axel Borgen*.

Naar man gaar tilbage til Motiverne til Konkursloven for at undersøge, hvorledes man den Gang opfattede Forholdet mellem Panthaverne i fast Ejendom og Ejerens Konkursbo, vil man forgæves søge nogen Oplysning om det Spørgsmaal, som er det mest principielle af de herhen hørende, og som nu til Dags har en vis Aktualitet, det nemlig, hvorvidt faste Ejendomme overhovedet bør inddrages i Ejerens Konkursbo. Forholdet blev efter Kkl. det, at det betragtedes som en Selvfølge, at de faste Ejendomme inddrages under Bebehandlingen; og dog er der i Kkl. en Bestemmelse, som kunde tyde paa det modsatte Resultat, nemlig § 38, hvorefter Panthaverne kun, om fornødent, skal bære Andel i Skiftegebyrer og Omkostninger ved Bebehandlingen. Efterhaanden trængte imidlertid fra Panthavernes Side Ønsket om at holde Ejendommen udenfor Boet stærkt frem. Disse gør nemlig gældende, at deres Interesser med Hensyn til Ejendommen vil lide Skade, hvis Ejendommene inddrages under Boet, og de vil hævde, at Afviklingen af Debtors almindelige Kreditforhold ikke vedrører hans Ejendomme. De forlanger derfor, at Administrationen af Ejendommene bliver lagt i deres Haand, og at de bliver bestemmende for, naar Ejendommen skal sælges. Det første Resultat af Panthavernes Bestræbelser viste sig i de Bestemmelser, der findes i Tvangsauktionslovens §§ 47 og 48, der gennemførtes paa Rigsdagens Initiativ og under stærk Modstand fra daværende Justitsminister Nellemann.

Disse Bestemmelser, der dels frembød visse Mangler, og dels stod i en Lov, hvor de i og for sig intet havde at gøre, blev dog ikke stærkt benyttede. Først i Samlingen 1904/05 skulde Anstrengelserne give et

praktisk brugbart Resultat, idet det da lykkedes at gennemføre Lov Nr. 47 $\frac{1}{4}$ 1905, der foreløbig er Lovgivningens sidste Ord i Sagen.

Spørgsmaalet bliver nu, hvad Panthaverne har opnaaet, og om det opnaaede svarer til deres Forventninger.

Principalt gik deres Ønsker ud paa, at Ejendommen helt holdtes udenfor Boet, subsidiært af Skiftegebyrerne for deres Vedkommende bortfalder eller nedssættes.

Med Hensyn til deres principale Ønske opstaar da dels Spørgsmaalet, om de har faaet Ret til at administrere Ejendommene, dels Spørgsmaalet, om de kan bestemme Tidspunktet for Ejendommens Salg.

Med Hensyn til Administrationen indeholder Lov $\frac{1}{4}$ 1905, der giver Boet Ret til at fordre, at Panthaverne, naar de har gjort Udlæg, skal overtage Administrationen, en klar Forudsætning om, at Forholdet efter Konkursloven ikke er ændret. Boet administrerer vedblivende Ejendommen, hvis intet sker fra Panthavernes Side. Konkursen tinglæses, der nedlægges Lejeforbud, og Ejendommen inddrages i Boet ved Registreringsforretningen. Spørgsmaalets endelige Løsning beror imidlertid paa, om Loven hjemler Panthaverne Ret til at træde til Pantets Brug. Taget strengt efter Ordene hjemler saavel Auktionslovens § 47 som Lov $\frac{1}{4}$ 1905 sikkert Brugspantet: Panthaveren kan »forfølge sin Panteret uafhængig af Skiftebehandlingen«. En københavnsk Overretsdom iU.f.R. 1904 A 419 besvarer da ogsaa principielt Spørgsmaalet bekræftende; in casu blev dog Brugspantet annulleret, fordi det af Proceduren fremgik, at der var foranstaaende Prioriteter (Det var 5te Prioritetshaver, der havde opnaaet Brugspant), der ikke havde afgivet Erklæring om at ville holde sig til Pantet alene, og fordi Boet derfor som Repræsentant for disse havde en Ret til at bruge og besidde Pantet fremfor 5te Prioritetshaver. Det er dog tvivlsomt, om Afgørelsen er rigtig; Lovens Ord »forfølge sin Panteret« maa naturlig ses paa Grundlag af hele Konkursituationen. Ejendommen er jo Boets Aktiv og altsaa ikke alene et Aktiv for Pant-haverne.

Desuden maa mærkes, at der jo, som nævnt, i Loven $\frac{1}{4}$ 1905 findes en Forudsætning om Boets Administrationsret, og det er herefter sikkert forsvarligt at antage, at Panthaverne ikke kan fordre Udlæg til Brugspant overfor et Konkursbo.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Panthavernes Indflydelse paa Tidspunktet for Salget, bestemmer Kkl. § 37 at Realisationen, naar det

forlanges af nogen Panthaver, skal ske uden andet Ophold end det, der følger af Iagttagelsen af de i Lovgivningen givne Forskrifter angaaende Fremgangsmaaden ved Realisationen. Altsaa intet ubetinget Paabud om hurtigt Salg. Ejendommens Salg vil kunne udskydes, f. Eks. til de udestaaende Fordringer er indgaaede, ja Boet vil ligefrem kunne henstaa alene paa Salget af Ejendommene. Kkl's Mening er jo imidlertid, at Boet hurtigst muligt skal afvikles, og er Skifteforvalteren nidkær, vil intet kunne hindre ham i straks at sælge Ejendommene. Det er denne Fare, Panthaverne har befrygtet, og derfor ønsket selv at blive Herrer over Tidspunktet, saa de kan se Tiden an og tage Konjunkturerne i Betragtning.

Herom bestemmer imidlertid Lov $\frac{1}{4}$ 1905: »Dersom en Panthaver ikke inden 4 Uger efter Afgivelsen af den i 1ste Punktum anmeldte Erklæring, iværksætter Retsfølgningen og fremmer Realisationen uden ufornødent Ophold, er Boet berettiget til at stille Ejendommen til Tvangsauktion«.

Det eneste Gode — om man kan kalde det for et Gode — Panthaverne har opnaaet, er altsaa, at de har faaet Adgang til at sælge Ejendommen paa deres egen Auktion. Tidspunktet er de ikke Herrer over, og nogen Ret til at administrere Ejendommen er der ikke givet dem. Med Hensyn til Panthavernes subsidiære Ønske, Nedsættelsen af Skiftegebyrerne, er det kun delvist og betinget opfyldt, idet Lovens principielle Standpunkt ogsaa her er, at Ejendommen hører Boet til. Det bestemmes jo saaledes i Loven, at Ejendommen med Hensyn til Skiftegebyr hører til Boets Masse, ganske vist kun med Fradrag af de Fordringer, for hvis Vedkommende Krav paa Boet er frafaldet.

Denne Ordning er imidlertid langt fra fyldestgørende. De Prioritets-havere, der i alle Tilfælde er sikre paa Dækning, har ingen Interesse i at frafalde Fordring paa Boet, det bliver den, der skal overtage Ejendommen, der maa betale Gildet, og det beror derfor paa tilfældige og personlige Forhold, om det skal lykkes for Efterpanthaverne at formaa dem dertil. Fremdeles vil Ordningen ofte komme ganske andre Personer end Panthaverne til Gode, f. Eks. de privilegerede Kreditorer, ja endog Arvinger i de solvente Arv- og Gældsfragaelsesboer.

Jeg skal herefter gaa over til Spørgsmaalet om, hvorledes Forholdet vilde stille sig, hvis Lovgivningen vilde føje Panthaverne og anordne, at Ejendommen skal holdes helt udenfor Boet.

Det bliver straks et Spørgsmaal, hvorledes det gaar med Panthaver-nes personlige Krav.

At anse Panthaverne for at have frafaldet Fordring paa Boet vilde selvfølgelig være et utilladeligt Indgreb. Reglen kan heller ikke være den, at Fordringen kan anmeldes med det Beløb, som ikke dækkes ved Auktionen. Det vilde jo være at tvinge Panthaverne til at sælge inden Boets Slutning. Tilbage bliver da kun at tage Fordringen i Betragtning med dens fulde Beløb.

Sælges Ejendommene, forinden Boet sluttet, opstaar nu ingen Vanskelighed. Anderledes stiller derimod Forholdet sig, hvis Boet sluttet inden Ejendommen sælges. Spørgsmaalet bliver da først, hvorledes der skal forholdes med de Huller, der bliver i Prioritetesordenen ved de skete Udlodninger fra Boets Side. Ved første Øjeskast er man mest tilbøjelig til at anerkende en Oprykkingsret for de secundære Panthavere, men ved nøjere Betragtning viser dette sig at være uretfærdigt overfor de simple Kreditorer. Tænker man sig f. Ex., at der i et Bo, der ejer en fast Ejendom, der er prioriteret saaledes: 1ste Pr. 40,000 Kr., 2den Pr. 20,000 Kr., 3. Pr. 15,000 Kr., og hvor der er en løs Gæld paa 25,000 Kr., udloddes 5 pCt., eller ialt 5000 Kr., vil Forholdet, hvis Ejendommen f. Eks. først sælges 2 Aar efter Konkursens Slutning, for 65,000 Kr. stille sig saaledes efter de forskellige Løsningsmuligheder.

- I. Saafremt ingen Oprykkingsret anerkendes. Da 1ste og anden Prioritet dækkes fuldt ved Salget, maa de tibagebetale den tidligere Udlodning, henholdsvis 2000 Kr. og 1000 Kr., og der maa foretages ny Udlodning i Boet, der reassureres.

3die Prioritetshaver har paa Auktionen faaet Dækning for 500 Kr., gennem den tidligere Udlodning 750 Kr., og faar nu for Restbeløbet eller 9250 Kr. Dækning af de 3000 Kr. i Forening med den løse Gæld. Dividenden andrager ca. 9 pCt. eller for Pant- haverens Vedkommende 842 Kr. altsaa faar 3die Prioritet ialt 6592 Kr.

- II. Aerkendes derimod Oprykkingsret under ganske de samme Betin- gelser, bliver Stillingen: 3die Prioritet faar ved Salget 5000 Kr., ved Oprykkingsretten 3000 Kr., ialt 8750 Kr., medens den løse Gæld kun faar de 5 pCt.
- III. Ordnes Forholdet endelig efter Konkurslovens Regler bliver Stil- lingen saaledes:

Ejendommen lades helt ude af Betragtning. Boet giver 5 pCt. af hele Gælden eller 5000 Kr. til Udlodning. 1ste og 2den Prioritet dækkes helt, 3die faar 5000 Kr. Resten af 3die, 10.000 Kr. + los Gæld 25,000 Kr., maa dele de 5000 Kr. eller Procenter bliver ca. 14,3. 3die Prioritet faar da 1430 Kr. + 5000 Kr. eller ialt **6430** Kr. eller mindre end i Tilfælde I.

Det bliver herefter klart, at Oprykningsret ikke kan anerkendes; tilbage bliver da Løsning I eller II, hvorfra Forskellen paa de 162 Kr. mellem disse 2de Løsninger skriver sig, har jeg ikke haft Tid og Lejlighed til at forklare mig, men det er ogsaa i denne Sammenhæng af mindre Betydning. Det, som jeg ved at fremdrage dette Punkt, har villet henlede Opmærksomheden paa, er, at den nye Ordning savner rationelt Grundlag.

Dette viser sig ogsaa paa andre Punkter. Hvordan man nemlig end vender og drejer Sagen, kan man ikke komme fra, at det er Boet, som er Ejer af Ejendommen. Der kan blive Tale om Salg underhaanden, om Forkyndelser og Varsler, om Decharge, om Ombytning af Prioriteter, Paalæg af nye Servituter o. s. v., overalt er det Organ, man henvender sig til, Boet, men dette vil ofte mangle baade Repræsentation og Midler til at varetage sit Tarv. Hvor irrationel den hele Ordning er, ses maaske bedst ved at se hen til det moderne Fænomen: Ejendomme paa Aktier. Gaar et saadant Selskab fallit, kan der vel godt konstrueres et saadant Forhold, som Panthaverne ønsker, men det vil dog unægteligt være besynderligt at se, at hvis Aktieselskabet gaar fallit, skal dets Formue holdes udenfor Boet.

Det udviklede vil have vist, at Panthavernes Ønsker om at holde Ejendommene udenfor Boet, er lettere at fremsætte end at realisere.
